

UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM

Bachelorscriptie

Hilvejsum

Hoe Goois is de televisie-r?

Jelrik van Hal

Studentnummer	0525308
Begeleider	Prof. dr. P.P.G. Boersma
Datum	Juli 2012
Instituut	Algemene Taalwetenschap Faculteit der Geesteswetenschappen Universiteit van Amsterdam

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	2
1. Dankwoord	3
2. Inleiding.....	4
2.1 <i>De /r/</i>	<i>4</i>
2.2 <i>De Gooise /r/.....</i>	<i>6</i>
2.3 <i>Vraagstelling en hypotheses</i>	<i>7</i>
3. Methode	9
3.1 <i>Eerder onderzoek.....</i>	<i>9</i>
3.2 <i>De Gooise /r/ in deze studie</i>	<i>9</i>
3.3 <i>De sprekers</i>	<i>10</i>
3.4 <i>De fragmenten.....</i>	<i>11</i>
3.5 <i>De beoordelaars.....</i>	<i>14</i>
3.6 <i>Het experiment.....</i>	<i>15</i>
4. Resultaten	17
4.1 <i>Scores</i>	<i>17</i>
4.2 <i>Onafhankelijke variabelen.....</i>	<i>17</i>
4.3 <i>Analysemethodes</i>	<i>18</i>
4.4 <i>Hoofd- en interactie-effecten</i>	<i>19</i>
4.5 <i>Geslacht en de Gooise /r/</i>	<i>20</i>
4.6 <i>Omroep en de Gooise /r/</i>	<i>21</i>
4.7 <i>Leeftijd en de Gooise /r/.....</i>	<i>22</i>
5. Conclusies	26
5.1 <i>Tien jaar verder.....</i>	<i>26</i>
5.2 <i>Hypotheses.....</i>	<i>27</i>
6. Discussie.....	29
6.1 <i>Methode.....</i>	<i>29</i>
6.2 <i>Statistische analyse.....</i>	<i>30</i>
6.3 <i>Aanbevelingen voor verder onderzoek.....</i>	<i>30</i>
7. Referenties.....	33
Bijlagen	
A. Lijst van sprekers en scores	34
B. Lijst van onderzoekscellen en basisstatistieken.....	37
C. Gebruikte fragmenten en scores per fragment.....	38
D. Instructiesheet beoordelaars	48

1. Dankwoord

Allereerst wil ik natuurlijk mijn beoordelaars bedanken voor hun tijd en moeite die zij voor deze studie beschikbaar hebben gesteld, en voor de korte termijn waarop zij beschikbaar waren. Voor het statistische gedeelte wil ik me verontschuldigen aan Pia en Jantien voor de tijd die zij hebben uitgetrokken om mij bij te spijkeren in de methodes die ik nodig had.

Vanzelfsprekend bedank ik Paul, voor zijn geduld in de afgelopen anderhalf jaar, waarin ik het soms even niet meer zag zitten om verder te schrijven aan deze scriptie, en Klaas, voor de wederzijdse steun om het toch voor elkaar te boksen om af te studeren. Als proeflezer wil ik ook Dagmar bedanken, voor haar altijd kritische blik.

Tot slot, een heel speciaal dankwoord voor Eva en Eline die mij door het hele proces hebben meegemaakt, en dat kan niet altijd een pretje zijn geweest. Toch vonden ze de motivatie mij te motiveren.

Bedankt!

2. Inleiding

2.1 De /r/

De /r/ leidt een bewogen bestaan en heeft vele voorkomens. Als prototype geldt de alveolaire trill [r] (Maddieson, 1984; Ladefoged & Maddieson, 2008). De grootste overeenkomst tussen /r/-klanken of, formeler, *rhotics* is hun representatie als het geschreven teken <r>. De rhotische klanken zijn echter gevarieerder dan alleen de alveolaire trill, ook wel "rollende r".

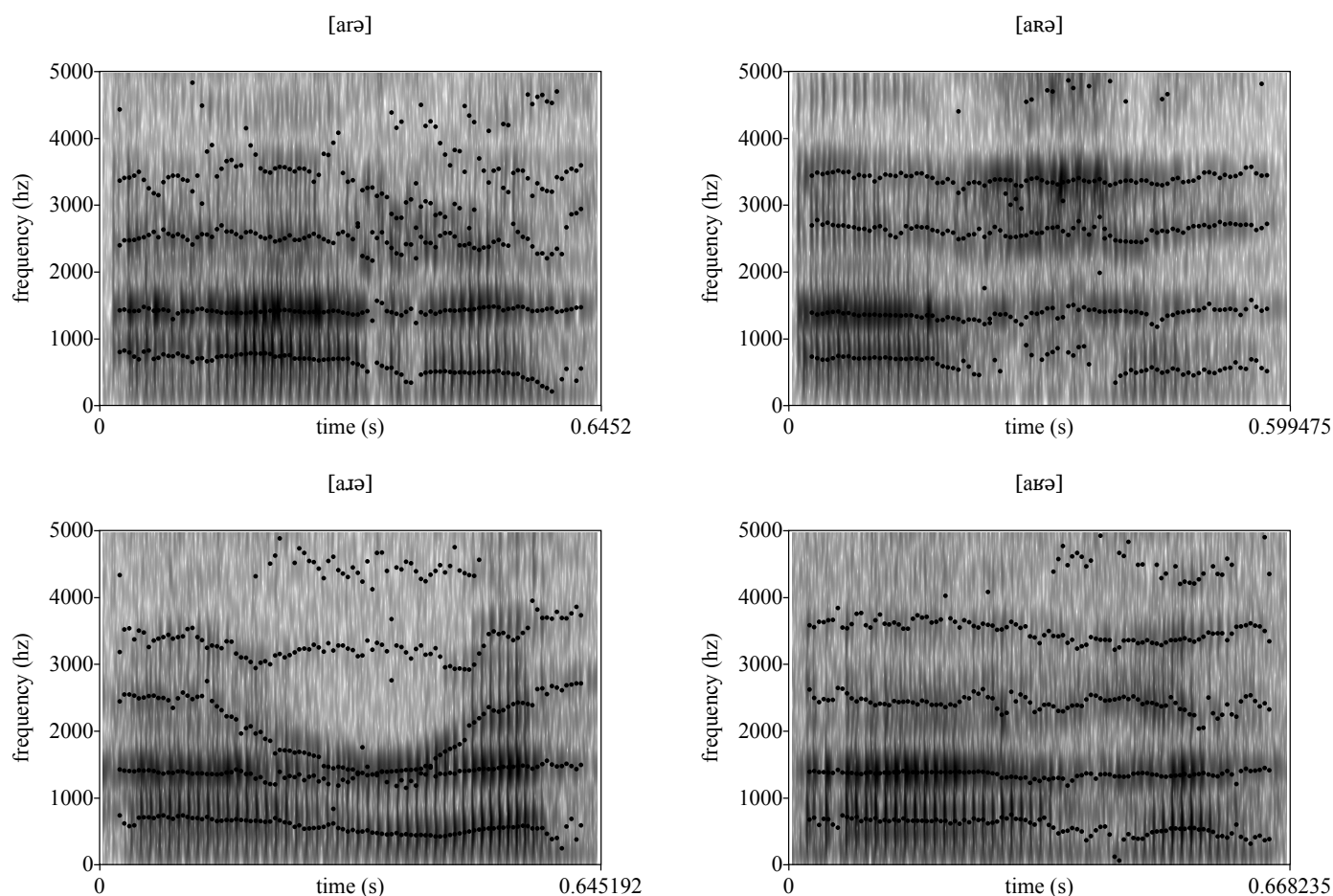
"(...) the rhotics form a heterogeneous group from the phonetic point of view, exhibiting a wide variety of manners and places of articulation. We find rhotics that are fricatives, trills, taps, approximants and even 'r-colored' vowels, as well as articulations that combine features of several of these categories." (Ladefoged & Maddieson, 2008, p. 217)

Het Nederlands is een uitstekend voorbeeld van die variatie. In de Nederlandse standaardtaal komen bijna alle verschillende /r/-realisaties voor die de talen van de wereld rijk zijn (Van de Velde & Van Hout, 1999). Dit in tegenstelling tot de grote meerderheid van de talen in de wereld, die vaak slechts één rhotic kennen (Ladefoged & Maddieson, 2008). De /r/ komt in het repertoire van de Nederlandse taalgebruikers in vrijwel al zijn vormen voor.

Naast de typische alveolaire trill [r] hebben taalgebruikers in Nederland vooral de uvulaire trill [ʀ] en de uvulaire approximant [ʁ] in hun repertoire. In mindere mate komen ook de alveolaire tap [ɾ], de retroflexe flap [ɽ], de alveolaire approximant [ɹ], de uvulaire fricatief [χ], de alveolaire trill fricatief [r^h], de velaire approximant [ʁ], de glottale fricatief [h] en zelfs het geheel weglaten van de /r/ (deletie) voor in het Nederlands van professionele en normatief geachte taalgebruikers, namelijk taaldocenten. Ook blijken deze docenten zich vaak (36.2%) van maar liefst 3 of meer verschillende /r/'en te bedienen, afhankelijk van de positie in de zin (Verstraeten & Van de Velde, 2001).

In figuur 1 zijn vier spectrogrammen opgenomen van verschillende /r/-realisaties: de alveolaire trill, de uvulaire trill, de alveolaire approximant en de uvulaire approximant. De /r/'en worden uitgesproken tussen de vocalen [a.ə]. De alveolaire trill laat duidelijk het meervoudig aanraken en loslaten van de tongpunt tegen het gehemelte zien. De sterkst afwijkende /r/ van de vier is de alveolaire approximant, waarbij de realisatie van de /r/ duidelijk zichtbaar is als daling en stijging van de derde formant, in het figuur aangegeven als de stippellijnen.

figuur 1: Vier /r/-realisaties

Met al deze verschillende verschijningsvormen lijkt het woord "kameleon" (Van Hout & Van de Velde, 2001, p. 1; Van Bezooijen & Giesbers, 2003, p. 204) voor de rhotische klanken dus een aardige typering. Door de enorme verscheidenheid in realisaties binnen deze groep klanken is het lastig om een articulatorische eigenschap van alle rhotics te geven. Ladefoged & Maddieson (2008) stellen op basis van eerder onderzoek in plaats daarvan een akoestisch criterium voor, maar lopen in die redenering ook vast. Zij komen tot de conclusie dat de rhotische klanken niet één overeenkomstige eigenschap hebben, maar eerder familiegelekenissen vertonen. Dat wil zeggen dat elke /r/-achtige overeenkomsten met bepaalde andere /r/-achtigen heeft, maar niet met allemaal. Door een via-via-netwerk van overeenkomsten, zoals bijvoorbeeld een verlaagde derde formant of een overeenkomstige spectrale vorm, zijn zo toch alle rhotics met elkaar verbonden.

Dit onderzoek richt zich op één van de vele "kleuren" die deze kameleon aan kan nemen: de Gooise /r/. In dit hoofdstuk wordt dit fenomeen geïntroduceerd en worden de aanleiding en vraagstelling voor dit onderzoek uiteengezet. De gebruikte definities en

onderzoeksmethoden komen aan bod in hoofdstuk 3. Hoofdstuk 4 presenteert de resultaten van het onderzoek en hoofdstuk 5 bespreekt de conclusies. Tot slot becommentarieert hoofdstuk 6 de uitkomsten en doet het aanbevelingen voor verder onderzoek.

2.2 De Gooise /r/

De Gooise /r/ is een approximant, zoveel is duidelijk. Lastiger is het echter om te bepalen op welke articulatoirische positie deze /r/ wordt geproduceerd. Genoemd worden vooral de retroflexe en de alveolaire ("bunched") approximant (Van Bezooijen & Giesbers, 2003; Verstraeten & Van de Velde, 2001), maar ook de dorsale approximanten lijken niet uitgesloten te zijn. De "klank" die wordt waargenomen als Gooise /r/ is niet zo eenvormig als op het eerste gezicht misschien lijkt. Dat maakt het onderzoeken van het fenomeen per definitie lastig.

Ook de oorsprong en de oorzaak van de snelle verspreiding van deze /r/ is niet geheel duidelijk. De één noemt het Gooi als plaats van oorsprong, wat de naamgeving van de klank(groep) zou verklaren. De /r/ zou zich dan hebben verspreid via bijvoorbeeld de Hilversumse kinderen van het zangkoor Kinderen voor Kinderen. De ander noemt Den Haag en Rotterdam als oorsprong. Stroop (1998) noemt Amsterdam-Zuid als het beginpunt van de Gooise /r/. Helaas is de kwestie nooit terdege onderzocht en is er dus geen uitsluitsel te verschaffen over de eerste stappen. Wel is duidelijk dat de "Gooise" /r/ al enige tijd in het Nederlands ronddwaalt, want zelfs in 1938 wordt hij op de radio al waargenomen:

"(...) wie de geringe moeite neemt, eens goed te letten op de uitspraak van onze omroepers (...) zal zijn oren niet willen geloven! (...) Van de medeklinkers komen vooral de l en de r onherkenbaar verminkt uit de beste luidsprekers, die de techniek tegenwoordig kan maken. 'Dames en hejen, het vojgend nummej van het pogamma is ...'"(Meertens, 1938, p. 54)

Meertens is duidelijk in zijn mening over het voorliggende verschijnsel, zoals ook blijkt uit zijn afsluiting van het artikel:

"Men eist van een werkman, dat zijn werktuigen, van een chirurg dat zijn instrumenten deugdelijk en in orde zijn. Waarom dan deze eis niet gesteld aan hen, die door hun dagelijks contact met nagenoeg geheel ons volk een ongekend grote invloed kunnen oefenen (...)" (Meertens, 1938, p. 56)

Ook duidelijk is dat de opmars van de Gooise /r/ aan het begin van deze eeuw niet meer te stuiten lijkt te zijn (Van Bezooijen & Giesbers, 2003). Dat was echter tien jaar geleden. Dit onderzoek richt zich dan ook op de vraag "hoe is het nu?"

2.3 Vraagstelling en hypotheses

Van Bezooijen & Giesbers (2003) brengen in kaart hoe de Gooise /r/ zich heeft verspreid. De data voor het betreffende onderzoek is verzameld in 2001 en 2002, inmiddels tien jaar geleden. Op basis van twee onderzoeken brengen zij de verspreiding van de Gooise /r/ in het Nederlands in kaart. Het eerste onderzoek richt zich op het gebruik van de Gooise /r/ door jongens en meisjes van korfbalclubs in Haarlem en Nijmegen, en door hun ouders. Het tweede onderzoek richt zich op het gebruik van de Gooise /r/ door televisiepresentatoren. Met het uitgangspunt dat (televisie)presentatoren wat taal betreft een normatieve rol vervullen, en aangespoord door eerdere onderzoeken (Meertens, 1938; Van den Toorn, 1992) waarin de Gooise /r/ wordt benoemd, bepalen Van Bezooijen en Giesbers voor 100 televisiepresentatoren of zij een Gooise /r/ tentoonspreiden. Gevonden wordt onder andere een groot verschil tussen het gebruik door mannen en vrouwen, maar geen significant verschil tussen jong en oud. De conclusie is echter eenduidig: "*De opmars van de Gooise r lijkt niet meer te stuiten.*" (Van Bezooijen & Giesbers, 2003, p. 213)

Maar, zoals gezegd, dat was tien jaar geleden. Hoe is het met die opmars afgelopen? Om die vraag te kunnen beantwoorden is een diachroon beeld nodig. Ondanks diverse methodologische problemen met de studie van tien jaar geleden ligt hier een nieuwe studie voor je, die een poging doet in kaart te brengen hoe de Gooise /r/ tien jaar later is verspreid.

De centrale vraag is dan ook '*Hoe groot is de groep televisiepresentatoren die de Gooise /r/ gebruikt in 2012?*' Voor wat betreft de verspreiding van de Gooise /r/ verwacht ik het volgende:

1. *Er gebruiken meer presentatoren een Gooise /r/ dan tien jaar geleden;*
2. *Er spreken meer vrouwen met een Gooise /r/ dan mannen;*
3. *Er is geen verschil tussen publieke en commerciële presentatoren;*
4. *Er is geen verschil tussen presentatoren van informatieve en amusementsprogramma's;*
5. *Er is geen verschil tussen jonge en oude sprekers.*

Hypothese 1 is gebaseerd op de verwachting van tien jaar geleden en eigen intuïtie. De groep sprekers met een Gooise /r/ zou gegroeid moeten zijn ten opzichte van het de groep in het onderzoek van Van Bezooijen & Giesbers. De literatuur (Van Bezooijen & Giesbers, 2003; Stroop, 1998; Van den Toorn, 1992) wijst op een duidelijk verschil

tussen mannen en vrouwen. Vooral vrouwen zouden de Gooise /r/ in grote mate in hun repertoire hebben opgenomen.

Hoewel intuïtie tien jaar geleden deed vermoeden dat presentatoren bij commerciële omroepen en van amusementsprogramma's eerder een Gooise /r/ zouden gebruiken, bleek die intuïtie ongegrond. Om die reden verwacht ik geen verschil tussen publieke en commerciële presentatoren, evenmin als tussen presentatoren van programma's met een hoog informatie- of amusementsgehalte.

Tot slot bleek bij Van Bezooijen & Giesbers dat er geen verschil werd gevonden in de hoeveelheid presentatoren met een Gooise /r/ in het repertoire in verschillende leeftijdscategorieën. Inmiddels zijn we tien jaar verder en zou de Gooise /r/ zich verder moeten hebben verspreid onder de leeftijden. Dat is de reden dat ik geen verschil verwacht tussen verschillende leeftijdsgroepen.

Kortom, ik verwacht dat de Gooise /r/ over de hele breedte van het leeftijds-, omroepen- en themaspectrum in gelijke mate voorkomt, en telkens meer bij vrouwen dan bij mannen.

3. Methode

Het doel van deze studie is te bepalen in welke mate televisiepresentatoren gebruikmaken van de Gooise /r/. Met die informatie kan vervolgens een vergelijking worden getrokken met de uitkomsten van het onderzoek uit 2003 om te bepalen of de Gooise /r/ zich heeft verspreid, en zo ja, volgens welke lijnen dat is gebeurd, of dat de opmars tot een halt is gekomen. Hier zet ik uiteen welke definities worden gebruikt en hoe het onderzoek is opgezet.

3.1 Eerder onderzoek

Het ligt voor de hand om de definities van Van Bezooijen & Giesbers (2003) over te nemen. Helaas blijken zowel de onderzoeksmethode als de ruwe data niet meer beschikbaar te zijn bij de onderzoekers. Daarnaast hebben de onderzoekers tien jaar geleden hun eigen oordeel laten gelden bij het bepalen van de mate van Gooisheid van een /r/. Er is daarom geen manier om het onderzoek exact te repliceren.

Een goede vergelijkingsbasis zou daarnaast ook een lijst met presentatoren zijn geweest. Helaas is ook die lijst niet beschikbaar en is er dus alleen sporadische vergelijking met enkele genoemde voorbeelden uit het artikel uit 2003 mogelijk.

Om deze redenen is geheel terugvallen op het onderzoek zoals gepubliceerd in 2003 geen optie. Daarom licht ik verder in dit hoofdstuk de gekozen definities en gehanteerde indelingen toe. Ook breng ik in beeld hoe dit onderzoek is uitgevoerd.

3.2 De Gooise /r/ in deze studie

Zoals in hoofdstuk 1 al is genoemd leidt de kwestie "Wat is een Gooise /r/?" al tot enige onduidelijkheid. Toch is een definitie nodig om te bepalen of een spreker de bedoelde /r/ gebruikt. Om duidelijkheid te scheppen is in deze studie op basis van de literatuur gekozen voor de alveolaire ("bunched") en retroflexe approximanten als Gooise /r/.

Vanwege het sterke verschil tussen de realisaties van de /r/ in het Nederlands op verschillende fonologische contexten is zorg besteed aan het selecteren van de te beoordelen fragmenten. De werkwijze bij het selecteren van deze fragmenten wordt beschreven in paragraaf 3.4.

Daarnaast is de definitie van de Gooise /r/ akoestisch en articulatorisch lastig. Zoals te zien in figuur 1 (p. 5) is er echter wel een indicatie van een belangrijk verschil tussen de alveolaire approximant en de drie andere getoonde /r/-realisaties: de

alveolaire approximant heeft de neiging zijn derde formant omlaag te trekken tot vrijwel gelijke hoogte met de tweede formant. Dat lijkt een belangrijk kenmerk van de Gooise /r/, waar we in de bespreking van de resultaten op terugkomen.

Omdat er volgens de literatuur veel verschillend gearticuleerde /r/-achtige klanken onder de noemer "Goois" kunnen vallen is het eveneens mogelijk dat de Gooise /r/ meer een gepercipieerd verschijnsel is dan een articulatorisch of akoestisch verschijnsel. De onduidelijkheid voorafgaand aan dit onderzoek, samen met de wens om introspectie te vermijden, maakt dat ik heb gekozen om beoordelaars in te schakelen. Zij discrimineren de gekozen fragmenten tussen Goois en niet Goois. Hierover meer in 3.5.

3.3 De sprekers

Van Bezooijen & Giesbers hebben hun sprekers, de televisiepresentatoren, ingedeeld in negen thematische categorieën (vier informatief, vijf amusement), zes omroepcategorieën (drie publiek, drie commercieel) en drie leeftijdscategorieën (<36, 36-54, 54>). In totaal onderzochten zij 100 sprekers.

In het voorliggende onderzoek is de spraak van 102 sprekers aan analyse onderworpen. Om de hypothesen (zie p. 7) te kunnen beantwoorden zijn de sprekers ingedeeld op vier schalen: geslacht, publiek vs. commercieel, informatief vs. amusement en tot slot leeftijd. Vanwege praktische problemen bij het vinden van jonge presentatoren is gekozen om de leeftijdscategorieën niet zonder wijziging over te nemen van het onderzoek van tien jaar geleden. De drie hier gebruikte categorieën zijn "jonger dan 40" (<40), "40 tot en met 54" (40-54) en "54 jaar of ouder" (54>).

Omdat veel van de onderzochte televisieprogramma's de categorieën "informatief" en "amusement" overstijgen of samenvoegen is tijdens de dataverzameling besloten dit onderscheid te laten vervallen. In hoofdstuk 6, bij de bespreking van de resultaten, zal deze keuze verder worden toegelicht.

De tabellen hieronder geven een overzicht van de verdeling van sprekers over de verschillende categorieën. Er is getracht om de onderzoekscellen, samengevoegd zoals in tabel 5, zoveel mogelijk gelijk te laten zijn in aantal. Echter, het bleek lastig om de juiste hoeveelheden presentatoren voor elke cel te vinden. Daarom is een minimum van 8 sprekers per cel aangehouden, waarvoor een uitzondering is gemaakt voor de hoogste leeftijdscategorie. Daarvoor is een minimum van 4 per cel aangehouden, omdat er zeer weinig nog actieve televisiepresentatoren van 55 jaar of ouder zijn. Als leeftijd is gewerkt met de datum van uitzending van een fragment en het geboortjaar van de

spreker. Een spreker geboren in 1961, waarvan een uitzending op 11 november 2011 is gebruikt heeft voor het doel van dit onderzoek dus de leeftijd 50.

Een volledig overzicht van de onderzochte sprekers is te vinden in bijlage A.

tabel 1: Sprekers per geslacht

man	59
vrouw	43

tabel 2: Sprekers per omroep

publiek	59
commercieel	43

tabel 3: Sprekers per type programma

amusement	50
informatief	52

tabel 4: Sprekers per leeftijdscategorie

<40	35
40-54	49
54>	18

tabel 5: Sprekers per cel

	man		<u>vrouw</u>		totaal
	publiek	commercieel	publiek	commercieel	
<40	10	9	8	8	3
40-54	21	9	10	9	49
54>	6	4	4	4	19
totaal	37	22	22	21	100

3.4 De fragmenten

Om een zo duidelijk mogelijk beeld te krijgen is gekozen om per spreker vijf woorden of woordkoppels met een /r/ erin te analyseren. Op deze manier wordt uitgesloten dat een geconstateerde Gooise /r/ een toevalligheid is. De gebruikte spraakfragmenten zijn opgenomen van Uitzendinggemist.nl, Rtlgemist.nl en Sbs.nl met behulp van het softwareprogramma AudioHijack Pro en opgeslagen in wav-formaat. Vervolgens zijn

met behulp van het computerprogramma Praat voor elke spreker, via de Annotate-functie, de vijf /r/'en en hun directe context (één of een klein aantal woorden) gemarkeerd in een zogeheten TextGrid-bestand.

De vijf /r/'en van dezelfde spreker komen in alle gevallen uit dezelfde uitzending, om te voorkomen dat de spraak van een spreker zich tussen de opnames heeft ontwikkeld. Zoals hierboven al besproken is de datum van uitzending leidend geweest in het berekenen van de leeftijd van een spreker. Er is uiterste zorg aan besteed om alleen eerste uitzendingen van een programma te gebruiken en herhalingen te vermijden, omdat herhalingen per definitie niet representatief meer zijn voor het huidige taalgebruik van de spreker. Vanzelfsprekend is het wenselijker de datum van opname te gebruiken (en daarmee dus de datum waarop de tekst is uitgesproken), maar de tijdsbesteding die dat voor 510 fragmenten met zich mee zou brengen zou niet in verhouding staan tot de omzeilde bias die de datum van uitzending met zich meebrengt.

In hoofdstuk 2 is besproken dat het kiezen van het type gerealiseerde /r/ afhankelijk is van de positie ten opzichte van omliggende klanken. We zijn voor dit onderzoek op zoek naar een positie waarin de Gooise /r/ gerealiseerd zou worden als de spreker deze /r/ in zijn repertoire heeft. De literatuur (Van den Toorn, 1992; Verstraeten & Van de Velde, 2001; Van Bezooijen & Giesbers, 2003) geeft voor de retroflexe en alveolaire approximanten, waarnaar dit onderzoek op zoek is, de aanwijzing waar te zoeken. Hoewel er veelvuldig over de /r/ in postvocale positie wordt gesproken, lijkt dat de lading echter niet geheel te dekken. Belangrijker lijkt de klank die op de /r/ volgt. Is dat een consonant, zoals in *maar dan*, dan lijkt onze /r/ zijn kans te grijpen, maar volgt een vocaal, zoals in *peren*, dan doet dit fenomeen zich niet voor. In een prevocale positie kiest een taalgebruiker die de Gooise /r/ bezit in plaats van voor de approximanten voor een alveolaire trill of tap.

Een grijs gebied is de /r/ gevolgd door een ?V, de [ʔ] lijkt een Gooise /r/ te faciliteren, zoals in *daar in* [da:rʔin]. Dat zou betekenen dat een sequentie r?V wél een Gooise /r/ zou kunnen bevatten en dezelfde sequentie zonder glottisslag niet. Dit ligt ook in lijn met de rC-sequentie: de glottisslag is immers een consonant. Echter, omdat de aanwezigheid van de benodigde glottisslag lastig is vast te stellen, is er gekozen om dit grijze gebied niet mee te nemen in dit onderzoek. Er worden alleen, op een enkel geval na, /r/'en in preconsonant-positie geanalyseerd om onzekerheden te voorkomen. In tabel 6 zet ik de verschillende /r/-contexten onder elkaar. Alleen de eerste categorie (rC, *maar dan*) is opgenomen in dit onderzoek. Zie bijlage C voor een overzicht van alle gebruikte fragmenten.

tabel 6: Wanneer komt de Gooise /r/ voor?

<i>maar dan</i>	rC, maar niet r?V	Potentieel Goois
<i>daar in</i>	r?V, r#	Niet geheel duidelijk
<i>peren</i>	rV	Niet potentieel Goois

Voor wat betreft de vergelijkbaarheid van de verschillende fragmenten tussen sprekers is getracht gelijke woorden of woordkoppels te vinden, maar dit bleek een onmogelijke opgave. Daar is dus van afgestapt.

Tijdens het markeren van de fragmenten is, naast de woordgrenzen van het betreffende woord of woordkoppel, ook geannoteerd waar de /r/ in het fragment begint en eindigt. De /r/ wordt in hoofdstuk 2 al een kameleon genoemd, om andere redenen, maar de approximanten die hier worden onderzocht doen die naam zeker eer aan. De approximanten die we hier onderzoeken beginnen veelal samen met, of halverwege, de voorafgaande vocaal. Gekozen is om de /r/ in de annotatie te laten beginnen zodra er een spoor van de /r/ te horen is in de vocaal en deze vocaal dus, op gehoor van de onderzoeker, van klank verandert.

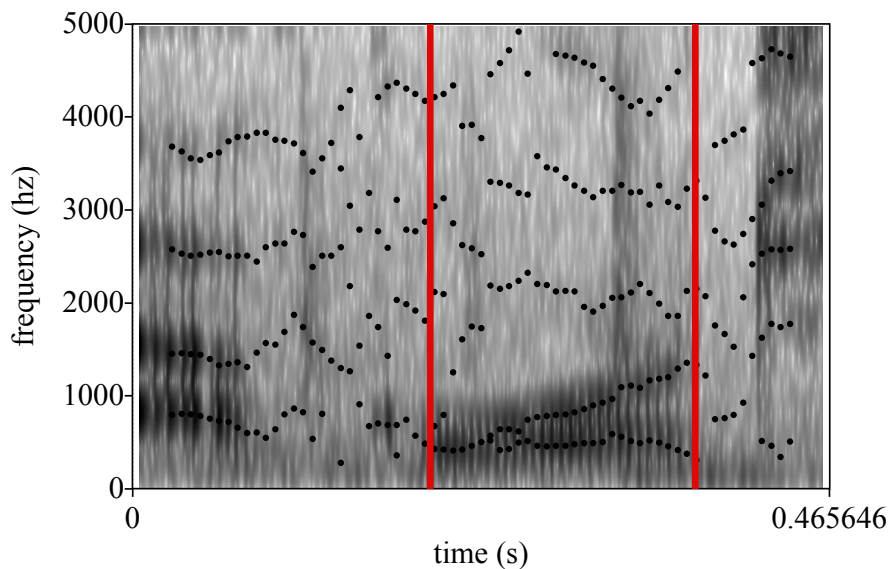
Het probleem is zichtbaar in figuur 2, een spectrogram van het woord *akkoord* zoals uitgesproken door Sacha de Boer, waar de twee rode lijnen respectievelijk het begin van de [ɔ:] en het einde van de /r/-realisatie aangeven. De klanken gaan zo geleidelijk in elkaar over dat het lastig is om het begin van de /r/-achtige te bepalen. Het einde van de /r/ heeft niet tot problemen geleid: er volgt vrijwel altijd een obstruent met een duidelijk begin. Daarmee is de /r/ ook afgelopen. Bij elk gemarkeerd fragment is ook de gesproken tekst (woord of woordkoppel) opgenomen.

In een enkel geval kwam het voor dat een /r/ op geen enkele manier gerealiseerd werd. Een voorbeeld is te zien in figuur 3: het woord *moderne* uitgesproken door Jeroen Snel. De rode lijnen geven respectievelijk het begin van de [ɛ] en het begin van de [n] aan. Er is niets dat nog aan de /r/ doet denken, behalve dan de schrijfwijze van het uitgesproken woord. De fragmenten zonder gerealiseerde /r/ zijn wel opgenomen in het onderzoek, maar zijn voor de onderzoeker duidelijk voorzien van het label "gedeleerd". De keuze om de gedeleerde /r/ binnen het onderzoek te laten vallen is dat ook een gedeleerde /r/ een /r/-realisatie is, al is het dan een lege realisatie.

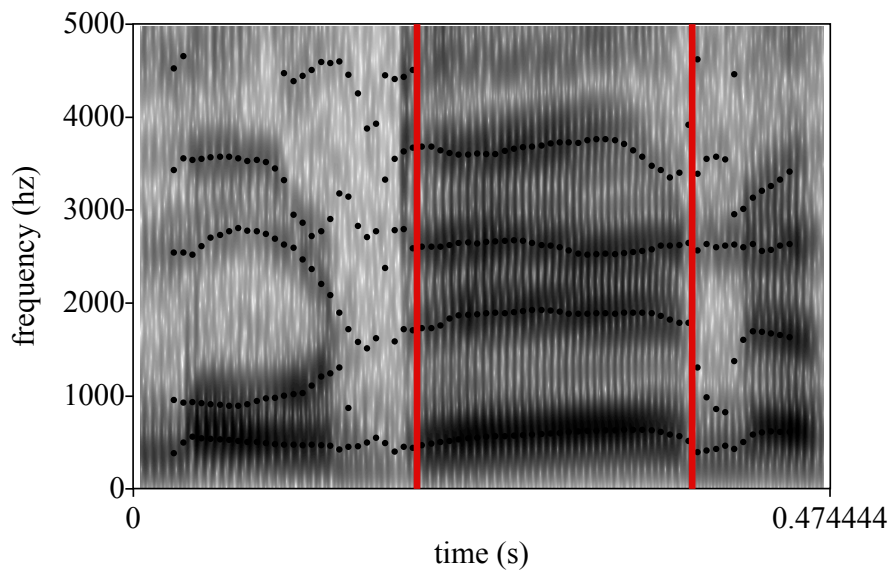
Na de opname, het markeren en het transcriberen van alle fragmenten zijn de geannoteerde fragmenten met behulp van de Praat scripting-taal uitgeknipt en is elk fragment van maximaal een seconde als apart wav-bestand opgeslagen. Deze 510 (vijf voor elk van de 102 sprekers) stimuli vormen de basis van het onderzoek. De bestanden

zijn opgeslagen in een map per spreker en hebben als bestandsnaam de gesproken tekst in het fragment. De in het fragment bedoelde /r/ is als kapitaal in de bestandsnaam opgenomen om verdere verwerking te vergemakkelijken.

figuur 2: "akkoord"

figuur 3: "moderne" met gedeleerde /r/

3.5 De beoordelaars

Om te bepalen of de /r/ in een fragment Goois is worden de vijf fragmenten van iedere presentator voorgelegd aan de beoordelaars. Elke beoordelaar krijgt alle fragmenten te horen, 510 in totaal, en wordt voor elk fragment gevraagd om aan te geven of de /r/ in

het fragment naar zijn mening Goois of niet Goois is. De werkwijze met beoordelaars is gekozen om subjectiviteit die bij de onderzoeker kan heersen uit te sluiten.

Een beoordelaar zou analytisch en los van het gezegde naar een fragment moeten kunnen luisteren. Dat is de reden om enkele taalwetenschappers voor deze taak in te zetten. Vijf afgestudeerde taalwetenschappers (minimaal in het bezit van een bachelordiploma of gelijkwaardig) zijn de beoordelaars voor dit onderzoek.

3.6 Het experiment

De fragmenten, die volgens de beschrijving in paragraaf 3.4 zijn geannoteerd en geïsoleerd, worden door middel van een PHP-script in een Praat-experiment gegoten. Er wordt gebruik gemaakt van randomisatie van de fragmenten door Praat. Elke beoordelaar krijgt elk fragment (of stimulus) eenmaal voorgelegd.

Elke beoordelaar krijgt de fragmenten in een andere volgorde voorgelegd om de invloed van vermoeidheid bij de spreker en onderlinge invloed tussen de stimuli te verkleinen. De afname van de experimenten bij de beoordelaars heeft in vier gevallen plaatsgevonden in de daarvoor beschikbaar gestelde kamer 3.49 van het Bungehuis in Amsterdam. Bij één beoordelaar is het experiment thuis in Utrecht afgenomen. Bij elk van de afnames was de onderzoeker aanwezig.

De beoordelaars zijn vooraf volledig en open geïnstrueerd over het doel van het experiment. Ze zijn vooraf vanzelfsprekend niet ingelicht over de oorsprong en bekende status van de sprekers en ook niet over de hypotheses die deze scriptie onderzoekt. De instructie voor de beoordelaar was in alle gevallen op papier en daardoor dus voor alle beoordelaars gelijk, zie ook bijlage D voor de instructiesheet. De onderzoeker gaf geen specifieke mondelinge uitleg over het experiment.

Voorafgaand aan het experiment kreeg elke beoordelaar twee keer twee korte zinnen te horen, met in iedere zin een potentiële Gooise /r/. Deze gesproken zinnestjes zijn door de onderzoeker vooraf ingesproken, elk eenmaal met de alveolaire approximant op de /r/-positie en elk eenmaal met de retroflexe approximant op de /r/-positie. Deze korte introductie is bedoeld als ijking van het gehoor van de beoordelaar. Hierdoor zijn de beoordelaars zich bewust van de klanken waarnaar gezocht wordt.

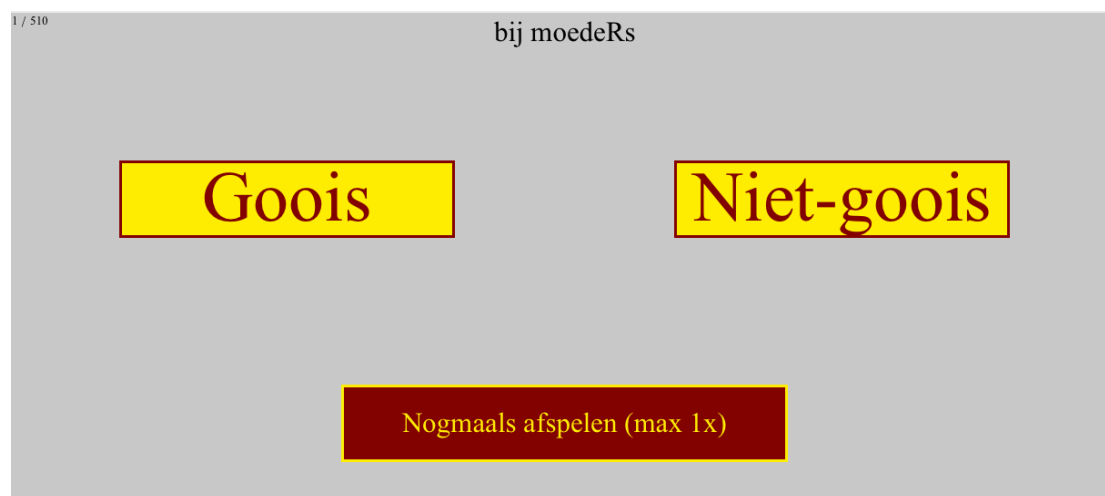
De beoordelaar ziet de geschreven tekst van de stimulus op het scherm verschijnen, waarna hij na een seconde het geluidsfragment met de op het scherm afgebeelde tekst te horen krijgt. De beoordelaar heeft dus even de tijd om de geschreven versie van het fragment te bekijken voor de stimulus wordt afgespeeld. In de geschreven tekst is door middel van kapitalisatie aangegeven dat de beoordelaar zijn oordeel over

de /r/ in het fragment moet geven. Er is getracht om stimuli met meerdere /r/'en te elimineren, maar dit is niet geheel mogelijk gebleken.

Door middel van twee grote knoppen in het scherm geeft de beoordelaar aan of de /r/ die hij hoorde volgens hem Goois of niet Goois is. Bij twijfel kan hij beslissen om het fragment maximaal één keer opnieuw te beluisteren. Links bovenin het scherm kan de beoordelaar zien hoeveel stimuli hij nog te gaan heeft tot het einde van het experiment. Er is vier keer een automatische pauze in het experiment opgenomen. Het stond de beoordelaar vrij om de pauze over te slaan en direct door te gaan, of even een rondje te lopen en daarna de taak te vervolgen.

Een voorbeeld van het scherm dat de beoordelaar voor zich ziet voor iedere stimulus is te zien in figuur 4. De knop "Nogmaals afspelen (max 1x)" verdwijnt zodra de knop eenmaal is gebruikt. Door op één van de twee gele knoppen te klikken en dus de stimulus te beoordelen gaat het experiment automatisch verder naar de volgende stimulus.

figuur 4: Voorbeelscherm experiment

Voor het experiment is gebruik gemaakt van een hoofdtelefoon en de Apple laptop van de onderzoeker.

4. Resultaten

Dit hoofdstuk bespreekt, zoals de titel al doet vermoeden, de resultaten van de in het vorige hoofdstuk besproken onderzoeksmethode. Allereerst wordt de scoring (afhankelijke variabele) toegelicht in paragraaf 4.1 om de onafhankelijke variabelen en hun categorieën te belichten in paragraaf 4.2. De gebruikte statistische analysemethoden worden beschreven in paragraaf 4.3 en op basis van die analyses worden eerst de hoofd- en interactie-effecten besproken in paragraaf 4.4.

De verschillende onafhankelijke variabelen en hun invloed op de mate van gebruik van de Gooise /r/ komen aan bod in de paragrafen 4.5 tot en met 4.7.

4.1 Scores

Elke beoordelaar bepaalt voor elke stimulus of de stimulus Goois of niet Goois is, zoals beschreven in paragraaf 3.6. Aan elke stimulus wordt 1 punt toegekend indien de beoordelaar op de knop "Goois" klikt. Indien de keuze op "niet Goois" valt, wordt er geen punt aan de stimulus toegekend. Voor elke spreker zijn 5 stimuli door 5 beoordelaars ingeschaald. Door de gezamenlijke beoordelingen van de beoordelaars wordt dus aan iedere spreker een score toegekend. Deze score is de som van alle beoordelingen en is een getal tussen 0 en 25. De score geeft aan hoeveel beoordelaars de /r/-stimuli van de spreker als Goois beschouwen. Een hoge score staat gelijk aan een hoge mate van door de beoordelaars waargenomen Gooisheid in de /r/ van de betreffende spreker. Een lage score geeft aan dat een spreker niet of nauwelijks gebruik maakt van de Gooise /r/.

Voor sommige weergaves van de data is gekozen om de scores op te delen in drie scorecategorieën: 0-8, 9-16 en 17-25.

4.2 Onafhankelijke variabelen

Binnen dit onderzoek is sprake van drie onafhankelijke variabelen. De proefpersonen zijn ingedeeld in categorieën op basis van geslacht, omroepsoort (commercieel vs. publiek) en leeftijd. Zie voor meer informatie hierover paragraaf 3.3.

De vierde onafhankelijke variabele, informatieve vs. amusementsprogramma's, bracht veel problemen met zich mee. Het was voor de onderzoeker bij een groot deel van de televisieprogramma's waaruit spraak is opgenomen onduidelijk of er een onderscheid te maken was tussen informatieve programma's en amusementsprogramma's. Programma's als het NOS-journaal en Editie NL zijn duidelijk informatief, tegenover duidelijke amusementsprogramma's als *Hotter than my daughter*

en X factor. Echter, shows zoals De Wereld Draait Door, RTL boulevard, Draagmoeder gezocht en Kanniewaarzijn blijken lastig te classificeren. Het lijkt erop dat het onderscheid tussen amusementstelevisie en informatieve programma's vervaagt. Om die reden is tijdens het verzamelen van stimuli gekozen deze vierde onafhankelijke variabele uit het onderzoek weg te laten. Daarmee komt de vierde hypothese uit de inleiding van dit onderzoek te vervallen.

4.3 Analysemethoden

Om de invloed van de enkele onafhankelijke variabelen op de score te bepalen wordt gebruik gemaakt van een *factorial analysis of variance* (ANOVA). Aan de hand van deze toets stellen we ook vast of er sprake is van interactie-effecten. Interactie-effecten treden op als een combinatie van verschillende waarden van verschillende onafhankelijk variabelen een aanwijsbare invloed uitoefenen op de score. Een interactie-effect zou bijvoorbeeld kunnen aangeven dat geslacht een rol speelt in de hoogte van de score, maar alleen als er ook aan een bepaalde "leeftijdseis" is voldaan. Door die interactie-effecten te toetsen kan, als daar aanleiding toe blijkt te zijn, worden gekeken naar de verschillen tussen onderzoekscellen (bijvoorbeeld "mannelijke jonge sprekers" tegenover "vrouwelijke jonge sprekers") in plaats van alleen maar naar bijvoorbeeld "mannen" tegenover "vrouwen".

Voordat de statistische analyses (in dit geval de ANOVA) kan worden uitgevoerd moet worden gecontroleerd of de scores in elke onderzoekscel (combinatie van de drie onafhankelijke variabelen, zie paragraaf 4.2) normaal zijn verdeeld. Hiervoor gebruiken we de Shapiro-Wilk-toets. De resultaten staan in tabel 7. Geen van de p-waarden is lager dan $\alpha = .05$: alle cellen zijn dus normaal verdeeld en de ANOVA kan worden gebruikt als analysemethode.

Daarnaast moet voor de ANOVA-toets worden vastgesteld of de varianties van de verschillende populaties min of meer gelijk zijn, bijvoorbeeld met behulp van *Levene's test*. De uitkomst $p = .054$ vertelt ons dat dit het geval is. Alle analyses gaan uit van $\alpha = 0.05$. Dat betekent dat alle significantieanalyses in deze studie een waarschijnlijkheidsniveau van 95% hebben.

tabel 7: Shapiro-Wilk-toets van normaliteit

Leeftijd	Geslacht	Omroep	Statistic	df	p
<40	m	publiek	.920	10	.356
		commercieel	.935	9	.528
	v	publiek	.864	8	.130
		commercieel	.974	8	.684
40-54	m	publiek	.912	21	.059
		commercieel	.940	9	.582
	v	publiek	.890	10	.171
		commercieel	.960	9	.795
54>	m	publiek	.971	6	.897
		commercieel	.994	4	.976
	v	publiek	.887	4	.369
		commercieel	.840	4	.195

4.4 Hoofd- en interactie-effecten

Door middel van een ANOVA in SPSS kan de invloed die verschillende gecombineerde onafhankelijke variabelen op de scorecategorie hebben in kaart worden gebracht. Er is voldaan aan de eis dat de afhankelijke variabele (scorecategorie) normaal verdeeld is (zie tabel 7). In tabel 8 staan de uitkomsten van de ANOVA.

Van elke onafhankelijke variabele afzonderlijk is getest of hij een significant hoofdeffect op de scorecategorie heeft en van elke twee- of driedigige combinatie van geslacht, omroep en leeftijd wordt bepaald of deze combinatie een significant interactie-effect op de scorecategorie heeft.

Uit tabel 8 blijkt dat de interactie-effecten geen van allen significant zijn. Met respectievelijk $p = .069$, $p = .263$, $p = .179$ en $p = .182$ heeft geen van de interacties tussen geslacht*omroep, geslacht*leeftijd, omroep*leeftijd en geslacht*omroep*leeftijd een aanwijsbare invloed op de scorecategorie.

Wel blijkt dat zowel geslacht ($p = .003$) als leeftijd ($p = .012$) bij $\alpha = .05$ een significant hoofdeffect op de afhankelijke variabele heeft. Voor vervolgotoetsen is het dus

interessant om te kijken naar de invloed van de verschillende leeftijdscategorieën en de geslachten op de scorecategorie. Ook zal gekeken worden naar onderlinge verschillen tussen de omroepcategorieën. Deze analyses worden in de volgende paragrafen uitgewerkt.

tabel 8: ANOVA toets. Afhankelijke variabele: score

	Sum of squares	df	Mean square	F	p
geslacht	332.814	1	332.814	9.660	.003*
omroep	95.063	1	95.063	2.759	.100
leeftijd	332.878	2	161.439	4.686	.012*
geslacht * omroep	116.550	1	116.550	3.383	.069
geslacht * leeftijd	93.316	2	46.658	1.354	.263
omroep * leeftijd	120.981	2	60.491	1.756	.179
geslacht * omroep * leeftijd	119.543	2	59.772	1.735	.182
Error	3100.627	90	34.451		

* Geeft aan dat de nulhypothese is verworpen en er een significant verschil tussen de gemiddelden is ($p < .05$)

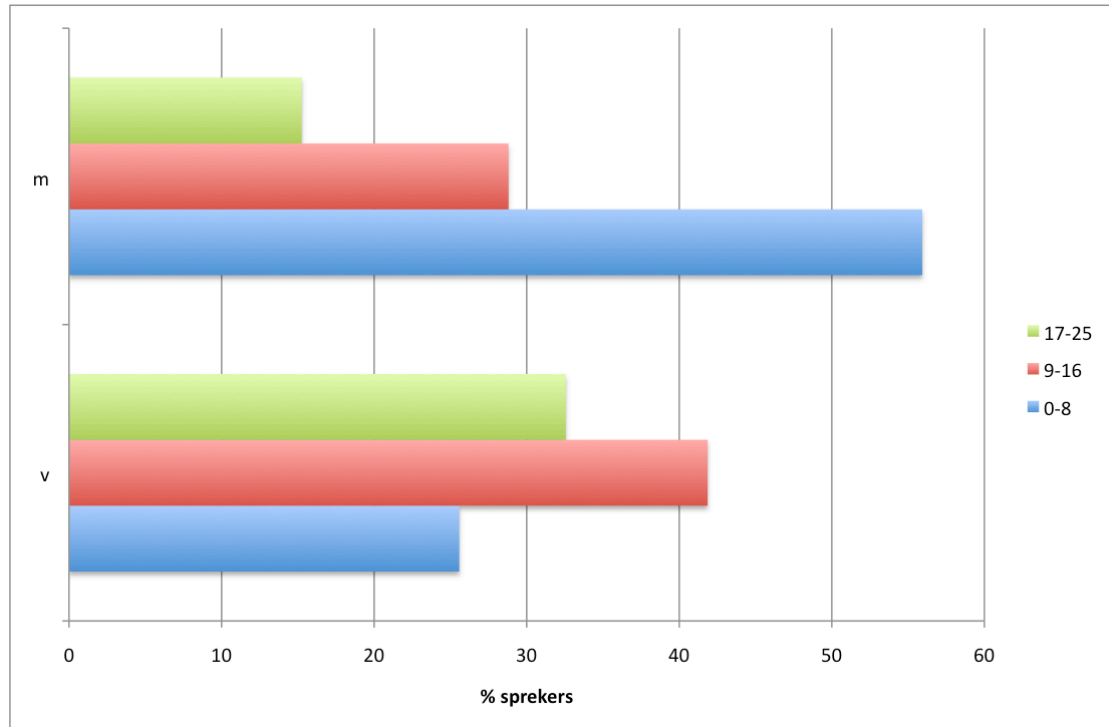
4.5 Geslacht en de Gooise /r/

Gebaseerd op de literatuur (Van Bezooijen & Giesbers, 2003) en de hierboven gepresenteerde ANOVA (tabel 8) zou geslacht, naast leeftijd, van de spreker een significante invloed hebben op de score van de spreker. De gemiddelden van deze populatie wijzen ons duidelijk in de richting van het uitschietende geslacht: $\mu_{mannen} = 7.736$, $\mu_{vrouwen} = 11.755$. Ook als we kijken naar de betrouwbaarheidsintervallen van de gemiddelde score voor mannen en vrouwen is het duidelijk dat vrouwen duidelijk meer gebruik maken van de Gooise /r/ dan mannen: respectievelijk 95% CI [9.850, 13.660] en [6.012, 9.459]. De interval, bij 95%, geeft aan dat de gemiddelden van de populatie in 95% van de gelijke onderzoeken zal vallen binnen de gegeven interval. De intervallen overlappen in zijn geheel niet, een constatering die op een significant verschil duidt. De tweede hypothese van dit onderzoek is daarmee bevestigd: vrouwen maken in hogere mate gebruik van de Gooise /r/ dan mannen.

In figuur 5 zien we het significante verschil dat uit bovenstaande toetsen al bleek nogmaals. De laagste scorecategorie (0-8) bevat bij mannen meer dan de helft (56%) van de sprekers, terwijl bij slechts een kwart van de vrouwen (26%) minder dan 8 keer een Gooise /r/ werd waargenomen. Daarbij is het percentage vrouwelijke sprekers in de

hoogste scorecategorie meer dan het dubbele (33%) van de vergelijkbare categorie bij de mannelijke presentatoren (15%).

figuur 5: Percentage sprekers per geslacht/scorecategorie

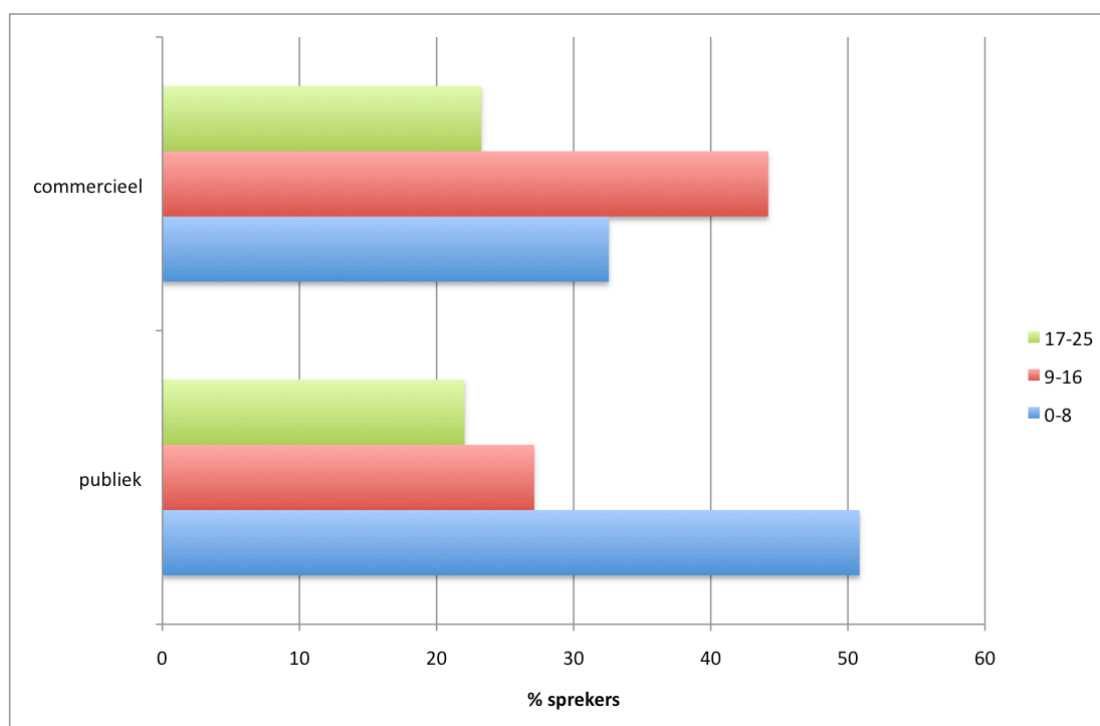

4.6 Omroep en de Gooise /r/

Hypothese 3 uit de inleiding van dit onderzoek stelt dat er geen significant verschil is tussen presentatoren die voor een publieke omroep werken en presentatoren die voor een commerciële omroep werken. Uit de ANOVA (tabel 8) blijkt inderdaad dat er geen significant hoofdeffect van het type omroep op de score van sprekers is ($p = .100$). De betrouwbaarheidsintervallen zijn voor de publieke sprekers 95% CI [6.945, 10.398] en voor commerciële presentatoren 95% CI [8.917, 12.722].

Hoewel er in figuur 6 wel verdelingsverschillen te zien zijn blijken die verschillen dus niet significant. De derde hypothese van dit onderzoek is hiermee bevestigd: publieke en commerciële presentatoren verschillen niet significant in hun mate van gebruik van de Gooise /r/.

figuur 6: Percentage sprekers per soort omroep en scorecategorie

4.7 Leeftijd en de Gooise /r/

Uit de ANOVA-analyse zoals beschreven in paragraaf 4.4 blijkt dat de invloed van leeftijd op de scorecategorie significant is ($p = .012$, zie tabel 8). De vervolganalyse die hier wordt uitgevoerd is bedoeld om te achterhalen welke van de drie leeftijdscategorieën de beste voorspeller van een hoge score is. Hypothese 5 van dit onderzoek stelt dat er geen significant verschil tussen jongere en oudere sprekers is in het gebruik van de Gooise /r/. Om die hypothese te onderschrijven moet de gemiddelde score van de jongste leeftijdsgroep (tot 40 jaar) worden afgezet tegen die van de oudste leeftijdsgroep (vanaf 54 jaar). Om de analyse compleet te maken en te bekijken of de Gooise /r/ zich geleidelijk over de leeftijdsgroepen verspreidt wordt ook de middelste categorie, 40 tot 54 jaar, meegenomen in de analyse.

De analyse is een Tukey HSD-toets, uitgevoerd als *Post-hoc test* van de ANOVA hierboven, in SPSS. De resultaten zijn te vinden in tabel 9. Als voorbeeld staan de testhypotheses voor de vergelijking tussen de jongste categorie en de middencategorie hieronder. Voor alle alternatieve hypothesen H_1 geldt dat aangenomen wordt dat de jongste van de twee vergeleken leeftijdscategorieën een hogere gemiddelde scorecategorie zal hebben, op basis van de verschilgemiddelden in tabel 9.

$H_0 =$ De μ scorecategorie van jonge en middelbare sprekers verschilt niet.

$$\mu_{\text{middelbaar}} = \mu_{\text{jong}}$$

$H_1 =$ De μ scorecategorie van jonge sprekers is hoger dan die van middelbare sprekers.

$$\mu_{\text{middelbaar}} < \mu_{\text{jong}}$$

tabel 9: Tukey HSD-toets voor leeftijd op de afhankelijke variabele score

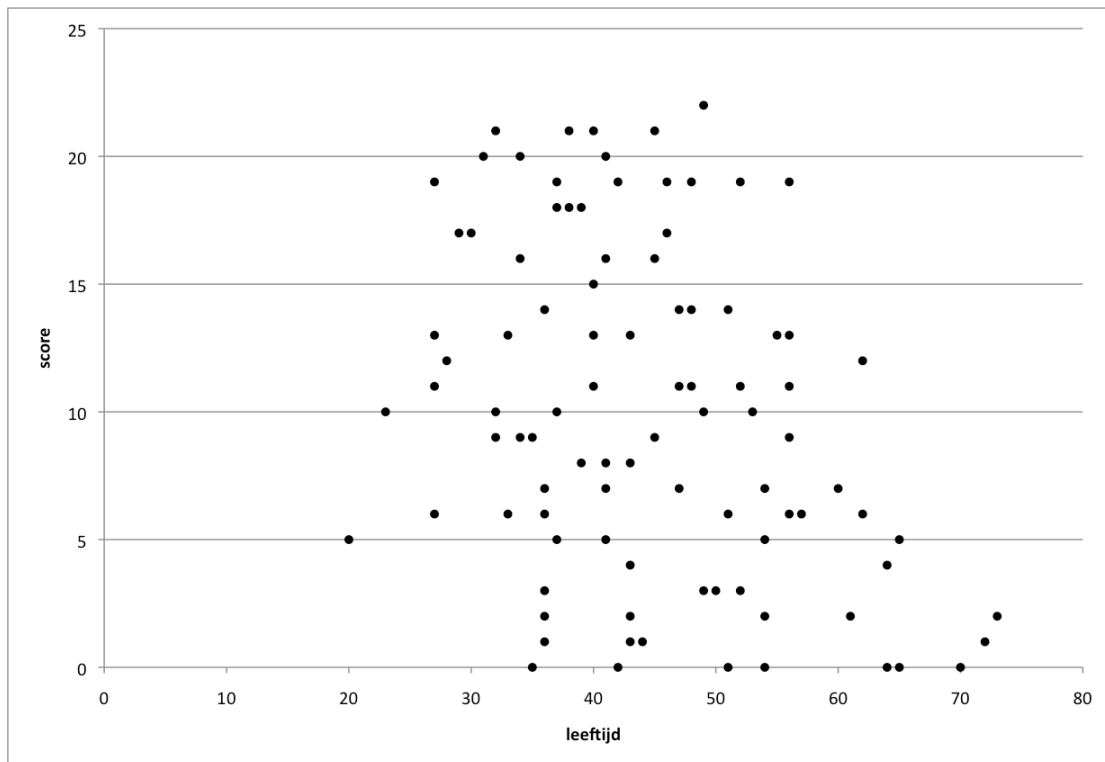
	<40		40-54		54>	
	μ diff.	p	μ diff.	p	μ diff.	p
<40			.98	.734	5.04	.011*
40-54	.98	.734			4.07	.036*
54>	-5.04	.011*	-4.07	.036*		

* Geeft aan dat de nulhypothese is verworpen en er een significant verschil tussen de gemiddelden is ($p < .05$)

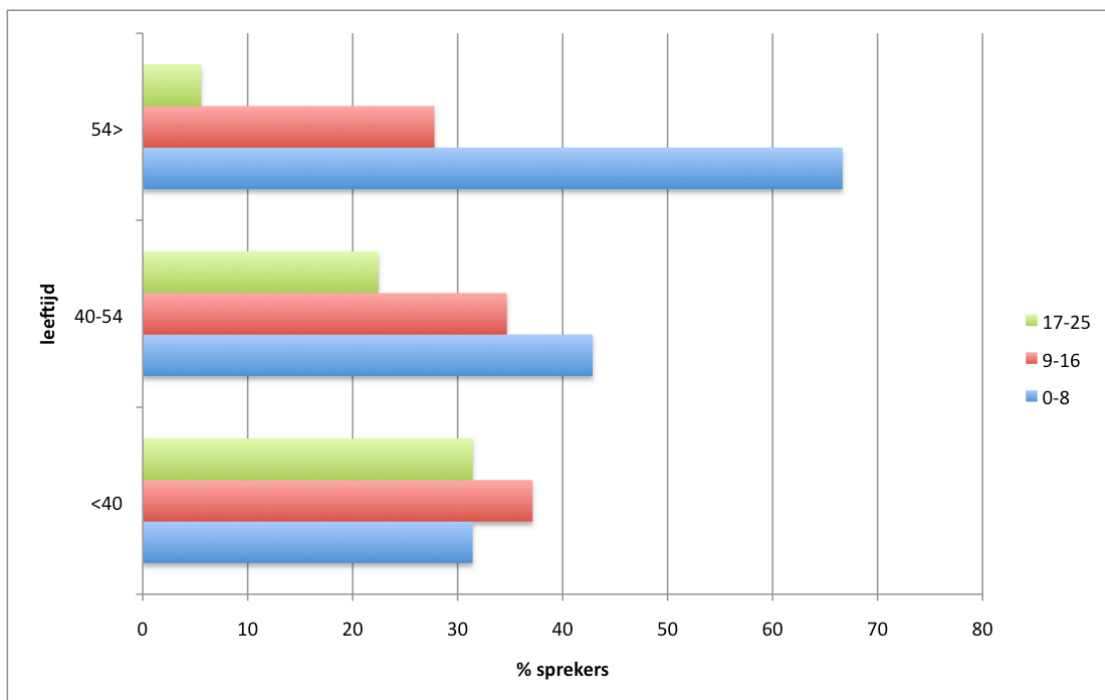
Uit tabel 9 blijkt dat het verschil tussen de leeftijdsgroepen <40 en 54> ('jong' en 'oud') significant is ($p = .011$). Ook het verschil tussen de leeftijdsgroepen 40-54 en 54> is significant ($p = .036$). De beide onderste leeftijdscategorieën verschillen niet significant van elkaar ($p = .734$). Omdat de betrouwbaarheidsintervallen vrijwel geheel overlappen (voor <40: 95% CI [9.632, 13.591] en voor 40-54: 95% CI [9.268, 12.814]) kan worden gesteld dat de Gooise /r/ zich niet alleen onder de jongste (<40) leeftijdsgroep heeft verspreid, maar in even grote mate in de middelste leeftijdsgroep, tot en met 55 jaar, manifesteert.

De verschillen tussen de oudere leeftijdscategorie en de overige twee categorieën is ook duidelijk te zien in de scatterplot in figuur 7. In deze scatterplot is de werkelijke leeftijd tegenover de score uitgezet. Hogere scores (waarden op de y-as) zijn redelijk stabiel verdeeld over de x-as, tot het punt dat de leeftijd van 50-55 wordt bereikt: daarna verdwijnen vrijwel alle hoge scores en maakt de grafiek een steile duik naar de lagere scores.

figuur 7: Ongecategoriseerde leeftijd tegenover ongecategoriseerde score

figuur 8: Percentage sprekers per leeftijd/scorecategorie

In figuur 8 zijn de verschillen tussen de oudste leeftijdsgroep en de twee jongere groepen duidelijk zichtbaar: de laagste scorecategorie (0-8) is bijna tweemaal zo bevolkt bij de categorie boven de 54 jaar als bij de categorie onder de 40 jaar. Belangrijker in figuur 8 is echter de overeenkomst tussen de jongste en de middelbare categorie. Ten opzichte van de middelste categorie schuift voor de jongste leeftijdscategorie het Gooise-/r/-gebruik in vrijwel gelijke stappen omhoog: het 'overschot' in de 0-8-categorie schuift bijna in z'n geheel door naar de 17-25-categorie. Ook hier blijkt overduidelijk het verschil tussen de jonge en de middelbare groep enerzijds en de oudere leeftijdscategorie anderszijds.

Samengevat blijkt hypothese 5 van dit onderzoek, dat er geen verschil is tussen oudere en jongere sprekers in de mate van gebruik van de Gooise /r/, geen stand te houden. In tegenstelling van wat er op basis van de literatuur in de inleiding van deze studie werd verwacht, blijken jongere sprekers dus significant meer Gooise /r/'en te produceren dan oudere sprekers.

5. Conclusies

In dit hoofdstuk wordt getracht een vergelijking te trekken met de resultaten van Van Bezooijen & Giesbers (2003) in paragraaf 5.1. In paragraaf 5.2 worden de conclusies van dit onderzoek gepresenteerd aan de hand van de in hoofdstuk 2 geformuleerde hypothesen.

5.1 Tien jaar verder

Deze studie begon als diachrone vergelijking van het gebruik van de Gooise /r/ tussen tien jaar geleden (Van Bezooijen & Giesbers, 2003) en nu. Omdat het onderzoek van Van Bezooijen & Giesbers slecht gedocumenteerd is, kan er geen statistische vergelijking worden getrokken. Van Bezooijen & Giesbers vinden bij 67% van de sprekers een Gooise /r/, maar geven zelf al aan dat ze *"zeer toegeeflijk zijn geweest in [de] telling. Ook al gebruikte een presentator maar één keer een Gooise r en verder altijd een andere r, dan werd hij toch als Gooise-r-spreker genoteerd. En ook zwakke, onopvallende realisaties van de Gooise r zijn als echte Gooise r-en meegeteld."* (Van Bezooijen & Giesbers, 2003, p. 210). De tweedeling tien jaar geleden is dus extreem stringent doorgevoerd, terwijl het voorliggende onderzoek een schaal van 0 tot 25 hanteerde.

Naast de onvergelijkbare onderzoeksmethodes wordt door Van Bezooijen & Giesbers nergens gesproken over welke significantieniveaus worden gehanteerd voor de statistische analyses en welke criteria/waarnemingsmiddelen gehanteerd zijn voor het bepalen van de Gooisheid van een bepaalde /r/. Elke poging tot vergelijking van de uitkomsten van de twee onderzoeken loopt dus spaak en er kan geen sprake zijn van enige vorm van vergelijking in de totale percentages van Gooisprekende presentatoren.

Een poging tot, niet-statistisch controleerbare, vergelijking doe ik in deze paragraaf toch. De analyse van tien jaar geleden leverde een significant verschil tussen mannelijke en vrouwelijke sprekers op. Die tendens is ook in de voorliggende studie gevonden, zie daarvoor paragraaf 4.5. Een belangrijk verschil tussen het onderzoek van tien jaar geleden en deze studie ligt in de leeftijdscategorieën. Van Bezooijen & Giesbers vonden geen significante verschillen voor de drie leeftijdsgroepen jong (76%), middelbaar (60%) en oud (68%) (Van Bezooijen & Giesbers, 2003, p. 212). De jongste groep is ook in deze studie de meest-Goois-sprekende groep, maar daarna volgt, in tegenstelling tot tien jaar geleden, de middelbare groep. De oudste groep gebruikt significant minder Gooise /r/'en dan de jongste groep. Dat significant verschil kon tien jaar geleden niet worden aangetoond. Verder wordt er door Van Bezooijen & Giesbers geen significant verschil gevonden op basis van het type omroep (publiek of

commercieel) waarvoor een presentator werkt. Ook in deze studie kan het bestaan van een verband tussen type omroep en de mate van Gooise-/r/-gebruik niet worden aangetoond.

5.2 Hypotheses

In dit hoofdstuk zijn de verschillende hypotheses van deze studie aan bod gekomen en zijn de hypotheses getoetst aan de verzamelde data. Deze sectie zal de hypotheses één voor één van een kort antwoord voorzien.

5.2.1 Er gebruiken meer presentatoren een Gooise /r/ dan tien jaar geleden

Alhoewel er geen statistisch onderbouwde vergelijking te trekken is met het onderzoek van Van Bezooijen & Giesbers (2003) valt op dat vrouwen, net als tien jaar geleden, verreweg het meeste gebruik maken van de Gooise /r/ en dat de verschillen in gebruik tussen de leeftijdsgroepen groter zijn geworden: tien jaar geleden kon er geen verband tussen leeftijd en gebruik van de Gooise /r/ worden aangetoond en in deze studie is er een significant verschil tussen de jonge en de oude sprekers.

Samengevat is de hypothese niet van een antwoord te voorzien omdat de statistische zekerheden niet te verkrijgen zijn. Het blijft dus onduidelijk of er meer presentatoren een Gooise /r/ gebruiken dan tien jaar geleden.

5.2.2 Er spreken meer vrouwen met een Gooise /r/ dan mannen

Zoals besproken in paragraaf 4.5 is er een zeer significant verschil tussen het gebruik van de Gooise /r/ door mannen en vrouwen. Vrouwelijke sprekers gebruiken vaker een Gooise /r/ dan hun mannelijke tegenhangers. Er spreken dus inderdaad meer vrouwen met een Gooise /r/ dan dat mannen dat doen.

5.2.3 Er is geen verschil tussen publieke en commerciële presentatoren

In paragraaf 4.6 wordt getoetst of er verschil is tussen presentatoren bij een publieke omroep en presentatoren bij een commerciële omroep. Er kan geen verband tussen soort omroep en het gebruik van de Gooise /r/ worden gevonden. In deze studie is er dus inderdaad geen verschil tussen publieke en commerciële presentatoren.

5.2.4 Er is geen verschil tussen presentatoren van informatieve en amusementsprogramma's

Deze vierde hypothese is tijdens de dataverzameling uit het onderzoek verwijderd, in verband met onwerkbaarheid. Deze keuze is toegelicht in paragraaf 4.2. Op deze hypothese kan dus geen antwoord gegeven worden.

5.2.5 Er is geen verschil tussen jonge en oude sprekers

Op basis van de literatuur en de verwachtingen vooraf is de uitwerking van deze hypothese wellicht de meest opzienbarende uitkomst van dit onderzoek. Ondanks het ontbreken van een aantoonbaar verband tussen leeftijd en Gooise-/r/-gebruik tien jaar geleden (Van Bezooijen & Giesbers, 2003), wordt in deze studie een duidelijk verband gevonden. Jonge sprekers gebruiken aanzienlijk meer Gooise /r/'en dan oudere sprekers, zie voor de uitwerking paragraaf 4.7. Deze hypothese is dus verworpen: er is wel degelijk een verschil tussen jonge en oude sprekers in het gebruik van de Gooise /r/.

6. Discussie

Enkele problemen met de gebruikte onderzoeksmethode worden uiteengezet in paragraaf 6.1 en de statistische analysemethoden worden becommentarieerd in paragraaf 6.2. Tot slot doet de onderzoeker op basis van de resultaten van dit onderzoek enkele aanbevelingen voor verder onderzoek in paragraaf 6.3.

6.1 Methode

De onderzoeksmethode van deze studie (zie hoofdstuk 3) is ontworpen om vergelijkbaar te zijn, zodat over bijvoorbeeld tien jaar in combinatie met een nieuwe studie een diachroon beeld zou kunnen worden geschapen van het gebruik van de Gooise /r/ door televisiepresentatoren, voortrekkers in taalgebruik. Om te zorgen voor herhaalbaarheid, en om introspectie door de onderzoeker te minimaliseren, is gekozen voor beoordelaars die de /r/-fragmenten als "Goois" of "niet Goois" markeren. Op basis van de keuzes van de beoordelaars zijn de hypothesen getoetst.

Deze methode zorgt voor herhaalbaarheid, maar enkele verbeteringen zouden zeker kunnen worden doorgevoerd. Omwille van de lengte van het experiment voor de beoordelaars is gekozen om elke stimulus slechts eenmaal te laten beoordelen. Om intrabeoordelaarbetrouwbaarheid te toetsen zou het wenselijk zijn om een stimulus meermaals te laten horen. Dit zou kunnen worden bereikt door een grotere groep beoordelaars samen te stellen en niet elke spreker door elke beoordelaar te laten inschalen. Een voordeel van deze methode is dat er eventueel meer sprekers zouden kunnen worden beoordeeld. Door de drie onafhankelijke variabelen waren de twaalf onderzoekscellen (bijvoorbeeld "oudere mannelijke presentatoren bij een commerciële omroep") relatief klein (vier tot tien sprekers per cel, met een enkele uitschieter). De vergroting van de cellen komt van pas bij de statistische analyse. Hierover meer in paragraaf 6.2.

De gebruikte spraakfragmenten zijn in deze studie opgenomen vanuit televisieprogramma's die online beschikbaar zijn gemaakt. Buiten dat getwist kan worden over de gecomprimeerde kwaliteit van de geluidsfragmenten en daarmee de mate waarin een beoordelaar het goede oordeel kan vormen is deze opgenomen spraak lang niet altijd spontaan, maar vaak juist gescript. De vraag is echter hoe ernstig dit is. Spontane spraak geeft vanzelfsprekend een beter beeld van de daadwerkelijke productie van een spreker, maar er is ook een argument voor deze niet-spontane versie. Televisiepresentatoren zijn als groep sprekers gekozen omdat zij een voortrekkersrol zouden vervullen op talig gebied. Die voortrekkersrol, het als voorbeeld voor de

bevolking fungeren, doen zij op televisie. De spraak die zij thuis bezigen zal niet worden overgenomen: die op televisie wel. En het is nu juist die spraak op televisie die in dit onderzoek is gebruikt als maatstaf.

Een interessantere aanpassing van de onderzoeksmethode ligt in de positie van de /r/'en in de spraakfragmenten ten opzichte van de omliggende klanken. Hierover meer in paragraaf 6.3.

6.2 Statistische analyse

De resultaten en de statistische analyse van deze studie zijn besproken in hoofdstuk 4. De werkwijze met de /r/-score met waarden van 0 tot 25 blijkt goed te werken. Deze schaal geeft voldoende mogelijkheden om te differentiëren in de mate van gebruik van de Gooise /r/ tussen notoire gebruikers en "bijna nooit"-gebruikers.

Door de drie onafhankelijke variabelen zijn de onderzoekscellen relatief klein geworden, wisselend van 4 (in de oudere leeftijdscategorie, wegens gebrek aan voldoende presentatoren) tot ongeveer 10, met een enkele uitschieter naar boven. Om de uitgevoerde statistische methodes (vooral de ANOVA) met meer zekerheid te kunnen uitvoeren is een grotere groep sprekers nodig, bijvoorbeeld 30 per onderzoekscel. Die grootte lijkt echter praktisch onuitvoerbaar, in verband met de hoeveelheid beschikbare Nederlandstalige televisiepresentatoren.

De ANOVA leverde in deze studie geen significante interactie-effecten op, maar deze toets is wel de meest interessante van de uitgevoerde statistische analyses: er is mee aan te tonen of er een verband is tussen twee of drie onafhankelijke variabelen en het gebruik van de Gooise /r/.

Dit onderzoek heeft geen rekening gehouden met het verschil in intra- en interbeoordelaarvariatie, simpelweg omdat de beschikbare tijd niet in overeenstemming bleek met de complexiteit van die analyses. Hierover meer in paragraaf 6.3.

6.3 Aanbevelingen voor verder onderzoek

Allereerst beveel ik op basis van dit onderzoek aan om over ongeveer tien jaar dit onderzoek te herhalen. Door de herhaling van hetzelfde onderzoek kan een diachroon beeld ontstaan van de verspreiding van de Gooise /r/ door de Nederlandse televisiewereld. Vervolgens kunnen de uitkomsten van een dergelijk onderzoek worden gelegd naast een algemener onderzoek naar de Gooise /r/ om de aanname dat televisiepresentatoren taalverandering zouden voortrekken te toetsen. De verwachting

over tien jaar zou kunnen zijn dat de Gooise /r/ in alle leeftijdscategorieën is doorgedrongen. Ook interessant is om te onderzoeken of de Gooise /r/ bij mannen nog verder doorstoot in zijn opmars of dat de afstand tussen mannen en vrouwen in het gebruik van de Gooise /r/ gelijk blijft.

Verder is het mijns inziens de moeite waard om meer onderzoek te doen naar het gedrag van een alveolaire of retroflexe approximant, of de /r/ in het algemeen, in verschillende fonologische contexten: hoe gedraagt de /r/ zich in bijvoorbeeld een postvocale positie achter een lage achterklinker, of voor een alveolaire plosief. Dergelijke spectrogramonderzoeken zouden vervolgens kunnen worden getoetst met beoordelaars: wordt een alveolaire approximant bijvoorbeeld eerder als Goois beoordeeld in een post-[ɔ]-positie dan in een post-[y]-positie? Het is de stellige overtuiging van de onderzoeker dat de context van de /r/ een belangrijke factor kan zijn in het al dan niet inschalen als "Goois" van een /r/.

Een andere invloed van context is de vorm ('kleur', zo je wilt) van de andere klanken in het door de beoordelaar gehoorde fragment. Een sterk Rotterdams gevormde [ɔ] voor de /r/ zou bijvoorbeeld kunnen veroorzaken dat een /r/ eerder zal worden beoordeeld als "niet Goois". Ook zou herkenning van de stem van een bepaalde presentator mee kunnen wegen in de beoordeling van een presentator. In vervolgonderzoek zou kunnen worden getracht deze factoren uit te sluiten.

Tot slot zou, op basis van de data van dit onderzoek of nieuwe data, onderzoek kunnen worden gedaan naar de lengte van /r/'en in relatie tot het aantal keren dat de /r/ als "Goois" wordt ingeschaald.

Vervolgonderzoek zou naast context nog een tweede focus kunnen hebben: het verschil tussen intra- en interbeoordelaarvariatie. In deze studie krijgt iedere spreker een score tussen 0 en 25 toegewezen op basis van het aantal als "Goois" beoordeelde fragmenten uit zijn spraak. Een score van bijvoorbeeld 10 kan echter worden gevormd door twee beoordelaars die beide alle vijf de fragmenten van één spreker als "Goois" beoordelen, maar ook doordat alle vijf de beoordelaars steeds twee (al dan niet dezelfde) fragmenten als "Goois" inschalen. Tussen deze twee oorsprongen van een dergelijke score zit een betekenisverschil. Een volgend onderzoek zou zich kunnen toespitsen op het, al dan niet op basis van de data uit dit onderzoek, dat verschil tussen intra- en interbeoordelaarvariatie en de betekenis die deze variaties zouden kunnen hebben.

Tot slot blijkt, zoals besproken in hoofdstukken 4 en 5, dat leeftijd de meest interessante variabele blijkt is. Geslacht heeft een overduidelijke invloed en type omroep blijkt nauwelijks invloed op de mate van gebruik van de Gooise /r/ te hebben.

Leeftijd, echter, blijkt in ontwikkeling en zeker de scores middencategorie (40 tot en met 54 jaar) geven aan dat de Gooise /r/ zich uitstrekt over de leeftijden. Vervolgonderzoek zou zich ook kunnen toespitsen op het duidelijker in kaart brengen van de leeftijdsverspreiding van de Gooise /r/. De opmars van de Gooise /r/ lijkt inderdaad niet meer te stoppen.

7. Referenties

Ladefoged, P., & Maddieson, I. (2008). *The Sounds of the World's Languages*. Blackwell Publishing.

Maddieson, I. (1984). *Patterns of Sound*. Cambridge: Cambridge University Press.

Meertens, P. (1938). De radio en de uitspraak van het Nederlands. *Logopaedie en Phoniatrie* (10), 53-56.

Stroop, J. (1998). *Poldernederlands. Waardoor het ABN verdwijnt*. Amsterdam: Bert Bakker.

Van Bezooijen, R., & Giesbers, C. (2003). Breekt 'ie echt dooj? In J. Stroop (Ed.), *Waar gaat het Nederlands naartoe?* (pp. 204-214). Uitgeverij Bert Bakker.

Van de Velde, H., & Van Hout, R. (1999). The Pronunciation of (r) in Standard Dutch. In R.

Van Bezooijen, & R. Kager (Eds.), *Linguistics in the Netherlands* (pp. 177-188). Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.

Van den Toorn, M. (1992). De Tweede Wereldoorlog en het Nederlands van nu. *Afscheidscollege KU Nijmegen*.

Van Hout, R., & Van de Velde, H. (2001). Patterns of /r/ variation. (H. Van de Velde, & R. Van Hout, Eds.) *Etudes & Travaux*, 1-9.

Verstraeten, B., & Van de Velde, H. (2001). Socio-geographical variation of /r/ in standard Dutch. (H. Van de Velde, & R. Van Hout, Eds.) *Etudes & Travaux*, 45-61.

A. Lijst van sprekers en scores

Naam	Score¹	Uitzending + datum	Geb.	²	³	⁴
Ad Visser	0 (0)	Echte meisjes op zoek naar zichzelf (17-05-2012)	1947	m	c	3
Albert Verlinde	14 (1)	RTL boulevard (05-06-2012)	1961	m	c	2
Andries Knevel	7 (0)	Knevel en van den Brink (31-05-2012)	1952	m	p	3
Anita Witzier	6 (0)	Draagmoeder gezocht (31-05-2012)	1961	v	p	2
Annechien Steenhuizen	9 (1)	NOS journaal (13-06-2012)	1977	v	p	1
Anniko van Santen	8 (0)	Opsporing verzocht (05-06-2012)	1971	v	p	2
Antoin Peeters	18 (2)	RTL nieuws (10-06-2012)	1975	m	c	1
Arie Boomsma	18 (2)	Debat op 2 (09-06-2012)	1974	m	p	1
Art Rooijackers	14 (1)	Wie is de mol (05-01-2012)	1976	m	p	1
Astrid Joosten	5 (0)	Kanniewaarzijn (16-03-2012)	1958	v	p	2
Astrid Kersseboom	17 (2)	Nieuwsuur (02-06-2012)	1966	v	p	2
Bart Meijer	17 (2)	Wil je m'n kamer ff zien (28-10-2011)	1982	m	p	1
Brecht van Hulten	19 (2)	Kassa (28-04-2012)	1970	v	p	2
Britt Dekker	5 (0)	De zomer van Britt en Ymke (27-07-2012)	1992	v	c	1
Caroline Tensen	14 (1)	Eén tegen 100 (03-06-2012)	1964	v	p	2
Chantal Janzen	10 (1)	De jongens tegen de meisjes (25-06-2011)	1979	v	c	1
Cilly Dartell	13 (1)	Hart van Nederland (14-06-2012)	1957	v	c	3
Clairy Polak	6 (0)	De waan van de dag (01-06-2012)	1956	v	p	3
Dennis Weening	9 (1)	The pain game (08-07-2011)	1977	m	c	1
Dennis Wilt	4 (0)	RTL weer (28-05-2012)	1969	m	c	2
Dionne Stax	6 (0)	NOS op 3 (08-06-2012)	1985	v	p	1
Dominique Weessie	1 (0)	PowNews (24-05-2012)	1969	m	p	2
Erik Dijkstra	0 (0)	Bureau Sport (30-05-2012)	1977	m	p	1
Ewout Genemands	19 (2)	Willem Wever (10-06-2012)	1985	m	p	1
Fiona Hering	11 (1)	RTL boulevard (05-06-2012)	1965	v	c	2
Fons de Poel	6 (0)	Brandpunt (15-01-2012)	1955	m	p	3
Frank Evenblij	9 (1)	Bureau Sport (30-05-2012)	1978	m	p	1
Froukje de Both	11 (1)	TV Makelaar (24-04-2012)	1972	v	c	2
Gerard Ekdom	6 (0)	Fort Boyard (07-11-2011)	1978	m	p	1
Gerrit Hiemstra	0 (0)	NOS weer (05-06-2012)	1961	m	p	2
Gordon Heukeroth	1 (0)	Hotter than my daughter (03-05-2012)	1968	m	c	2
Hanneke Groenteman	2 (0)	Sterren op het doek (28-02-2012)	1939	v	p	3
Helga van Leur	19 (2)	RTL weer (06-06-2012)	1970	v	c	2

¹ Gooise-/r/-score, tussen haakjes staat de scorecategorie, zie hoofdstuk 4

² Geslacht

³ Type omroep: p = publiek, c = commercieel

⁴ Leeftijdscategorie: 0 = <40, 1 = 40-54, 2 = 54>

Hella Hueck	13 (1)	RTL Z nieuws (07-06-2012)	1972	v	c	2
Herman den Blijker	2 (0)	Herrie XXL (03-04-2012)	1958	m	c	2
Irene Moors	16 (1)	Paul (28-04-2012)	1967	v	c	2
Jack Spijkerman	4 (0)	Echt waar (05-05-2012)	1948	m	c	3
Jack van Gelder	12 (1)	NOS studio voetbal (03-06-2012)	1950	m	p	3
Jeroen Overbeek	19 (2)	Nieuwsuur (01-06-2012)	1966	m	p	2
Jeroen Pauw	6 (0)	Pauw en Witteman (11-10-2011)	1960	m	p	2
Jeroen Snel	2 (0)	Blauw Bloed Extra (30-05-2012)	1969	m	p	2
Jeroen Stomphorst	15 (1)	Studio Sport (31-05-2012)	1972	m	p	2
Joost Karhof	13 (1)	Nieuwsuur (02-06-2012)	1969	m	p	2
Joost Prinsen	0 (0)	Met het mes op tafel (17-03-2012)	1942	m	p	3
Jort Kelder	11 (1)	Het snelle geld (31-05-2012)	1964	m	p	2
Julius Jaspers	10 (1)	Topchef (08-11-2011)	1962	m	c	2
Koert-Jan de Bruijn	6 (0)	Bestemming Nederland (08-06-2012)	1976	m	c	1
Lieke van Lexmond	17 (2)	TV Makelaar (24-04-2012)	1982	v	c	1
Linda de Mol	7 (0)	Ik hou van Holland (31-12-2011)	1964	v	c	2
Lodewijk Hoekstra	3 (0)	Eigen huis en tuin (26-05-2012)	1976	m	c	1
Loretta Schrijver	13 (1)	Koffietijd (26-05-2012)	1956	v	c	3
Lucille Werner	9 (1)	Lingo (04-06-2012)	1967	v	p	2
Manuel Venderbos	7 (0)	Jong (30-05-2012)	1976	m	p	1
Marco Verhoef	5 (0)	NOS weer (04-06-2012)	1971	m	p	2
Margreet Beetsma	18 (2)	Editie NL (17-05-2012)	1973	v	c	1
Mariëlle Tweebeeke	20 (2)	Nieuwsuur (01-06-2012)	1971	v	p	2
Marjan Moolenaar	22 (2)	Uitgesproken EO (01-09-2011)	1962	v	p	2
Martijn Krabbe	8 (0)	X factor (27-05-2011)	1968	m	c	2
Matthijs van Nieuwkerk	3 (0)	De Wereld Draait Door (26-03-2012)	1960	m	p	2
Menno Bentveld	16 (1)	Op weg naar het lagerhuis (03-04-2012)	1967	m	p	2
Menno Buch	2 (0)	Buch in de bajes (03-06-2012)	1951	m	p	3
Merijn Doggen	21 (2)	Editie NL (08-06-2012)	1980	m	c	1
Nelleke van der Krogt	0 (0)	Tussen kunst en kitsch (06-06-2012)	1948	v	p	3
Nicolette van Dam	12 (1)	De bloemenstal (17-01-2012)	1984	v	c	1
Patty Brard	19 (2)	Diva's draaien door (20-10-2011)	1955	v	c	3
Paul Witteman	5 (0)	Pauw en Witteman (11-10-2011)	1946	m	p	3
Paul de Leeuw	3 (0)	Paul (28-04-2012)	1962	m	p	2
Peter Timofeeff	6 (0)	RTL weer (02-06-2012)	1950	m	c	3
Peter van der Vorst	16 (1)	Van der Vorst ziet sterren (04-05-2012)	1971	m	c	2
Petra Grijzen	20 (2)	Editie NL (08-06-2012)	1978	v	c	1
Pieter-Jan	7 (0)	Buitenhof (03-06-2012)	1958	m	p	2

Hagens						
Rick Brandsteder	13 (1)	Wie is de chef (21-11-2011)	1984	m	c	1
Rob Geus	7 (0)	De smaakpolitie (08-01-2012)	1971	m	c	2
Rob Kamphues	19 (2)	De reünie (20-05-2012)	1960	m	p	2
Rob Trip	14 (1)	NOS monarchiedebat (11-10-2011)	1960	m	p	2
Robert ten Brink	9 (1)	De bachelor (18-05-2011)	1955	m	c	3
Ron Boszhard	3 (0)	Te land ter zee en in de lucht (26-03-2012)	1963	m	p	2
Roos Moggré	20 (2)	NOS jeugdjournaal (07-06-2012)	1981	v	p	1
Ruben Nicolai	5 (0)	De allerslechtste chauffeur van Nederland (10-04-2012)	1975	m	p	1
Ruben van der Meer	0 (0)	Echt waar (05-05-2012)	1970	m	c	2
Sacha de Boer	21 (2)	NOS journaal (05-06-2012)	1967	v	p	2
Sanne Boswinkel	19 (2)	RTL Z nieuws (07-06-2012)	1970	v	c	2
Sipke-Jan Bousema	1 (0)	5op2 (18-04-2012)	1976	m	p	1
Sofie van den Enk	9 (1)	De rekenkamer (22-03-2012)	1980	v	p	1
Sonja Barend	1 (0)	Sonja op zaterdag (08-10-2012)	1940	v	p	3
Suzanne Bosman	14 (1)	RTL Z nieuws (04-06-2012)	1965	v	c	2
Sven Kockelman	4 (0)	Brandpunt (15-01-2012)	1969	m	p	2
Sylvie van der Vaart	16 (1)	The Face (16-04-2012)	1978	v	c	1
Tamara Seur	21 (2)	NOS jeugdjournaal (04-06-2012)	1974	v	p	1
Tijl Beckand	10 (1)	De jongens tegen de meisjes (25-06-2011)	1974	m	c	1
Vivian Boelen	11 (1)	Apotheek en gezondheid (10-03-2012)	1956	v	c	3
Wendy van Dijk	21 (2)	X factor (27-05-2011)	1971	v	c	2
Wilfred Kemp	11 (1)	Kruispunt (03-06-2012)	1960	m	p	2
Wilfried de Jong	0 (0)	Holland Sport (06-06-2011)	1957	m	p	2
Willemijn Hoebert	13 (1)	NOS weer (14-08-2011)	1978	v	p	1
Wilson Boldewijn	19 (2)	Editie NL (08-06-2012)	1975	m	c	1
Wim Brands	10 (1)	Boeken (03-06-2012)	1959	m	p	2
Winston Gerstanowitz	2 (0)	De bloemenstal (17-01-2012)	1976	m	c	1
Wouter Kurpershoek	19 (2)	Brandpunt (15-01-2012)	1964	m	p	2
Ymke Wieringa	10 (1)	De zomer van Britt en Ymke (27-07-2012)	1989	v	c	1
Yolanthe Cabau	11 (1)	Yolanthe op 3 (23-05-2012)	1985	v	p	1
Yvon Jaspers	8 (0)	Boer zoekt vrouw (13-05-2012)	1973	v	p	1

B. Lijst van onderzoekscellen en basisstatistieken

Afhankelijke variabele: score

geslacht	omroep	leeftijd	Mean	Std. Deviation	N
m	publiek	<40	9.60	6.995	10
		40-54	8.62	6.591	21
		54>	5.33	4.179	6
		Totaal	8.35	6.387	37
	commerc.	<40	11.22	6.996	9
		40-54	6.89	5.689	9
		54>	4.75	3.775	4
		Totaal	8.27	6.318	22
	Totaal	<40	10.37	6.849	19
		40-54	8.10	6.288	30
		54>	5.10	3.814	10
		Totaal	8.32	6.307	59
v	publiek	<40	12.13	5.566	8
		40-54	14.10	6.574	10
		54>	2.25	2.630	4
		Totaal	11.23	7.030	22
	commerc.	<40	13.50	5.071	8
		40-54	14.56	4.586	9
		54>	14.00	3.464	4
		Totaal	14.05	4.410	21
	Totaal	<40	12.81	5.193	16
		40-54	14.32	5.568	19
		54>	8.13	6.896	8
		Totaal	12.60	6.001	43
Totaal	publiek	<40	10.72	6.351	18
		40-54	10.39	6.979	31
		54>	4.10	3.814	10
		Totaal	9.42	6.722	59
	commerc.	<40	12.29	6.091	17
		40-54	10.72	6.378	18
		54>	9.38	5.975	8
		Totaal	11.09	6.144	43
	Totaal	<40	11.49	6.185	35
		40-54	10.51	6.699	49
		54>	6.44	5.447	18
		Totaal	10.13	6.506	102

C. Gebruikte fragmenten en scores per fragment

spreker	gesproken tekst	score
Ad Visser	achteR me	0
Ad Visser	daaR staan we	0
Ad Visser	in de veRte	0
Ad Visser	waaR het	0
Ad Visser	woRdt gespeeld	0
Albert Verlinde	dooRgestoken	3
Albert Verlinde	een ontzettende haRde	4
Albert Verlinde	hoe aaRdig	1
Albert Verlinde	maaR de	5
Albert Verlinde	mekaaR he	1
Andries Knevel	bijvooRbeeld dat	0
Andries Knevel	naaR Londen	0
Andries Knevel	nooRdelijke	3
Andries Knevel	ondeRzocht	0
Andries Knevel	zo zoRgelijk dat	4
Anita Witzier	eR bijna alles	3
Anita Witzier	neeRleggen	1
Anita Witzier	oeRgevoel	0
Anita Witzier	univeRseel	0
Anita Witzier	vieR stellen	2
Annechien Steenhuizen	duuRt nog even	2
Annechien Steenhuizen	levensgevaarlijke	3
Annechien Steenhuizen	veRbiedt	3
Annechien Steenhuizen	vooR de	1
Annechien Steenhuizen	wat gebeuRt er	0
Anniko van Santen	de infoRmatie	2
Anniko van Santen	mooRd	2
Anniko van Santen	veRdachte	2
Anniko van Santen	veRtelt	1
Anniko van Santen	waaRmee we	1
Antoin Peeters	dat eR hulp	4
Antoin Peeters	miljaRd	3
Antoin Peeters	ondeR de	2
Antoin Peeters	vooR buitenlandse	5
Antoin Peeters	vooR de	4
Arie Boomsma	bewoneRs	4
Arie Boomsma	bieR moet	4
Arie Boomsma	denemaRken	3
Arie Boomsma	maRkt	2
Arie Boomsma	maaR vaak	5
Art Rooijackers	keeR zo groot	3
Art Rooijackers	koRtom	3
Art Rooijackers	maaR met	3
Art Rooijackers	poolciRkel	1
Art Rooijackers	vooRt	4
Astrid Joosten	dooR de bouw	0
Astrid Joosten	ja daaR zijn	0
Astrid Joosten	met elkaaR te	2
Astrid Joosten	natuuRgebied	1

Astrid Joosten	voOR vijf	2
Astrid Kersseboom	baRman	4
Astrid Kersseboom	hoe eRnstig	4
Astrid Kersseboom	neeRslaan	5
Astrid Kersseboom	ooRlog	2
Astrid Kersseboom	paRlement	2
Bart Meijer	kameR van	2
Bart Meijer	klasseR met	5
Bart Meijer	leeRlingen	4
Bart Meijer	paaR maanden	3
Bart Meijer	veRhaal	3
Brecht van Hulten	eRgens	4
Brecht van Hulten	haRtelijk welkom	3
Brecht van Hulten	te duuR zijn	5
Brecht van Hulten	voOR nodig	3
Brecht van Hulten	woRdt dat nog wel	4
Britt Dekker	brandweeR hier	0
Britt Dekker	heRt ofzo	0
Britt Dekker	maaR staan	3
Britt Dekker	waaRvoor zou die	0
Britt Dekker	woRdt in het	2
Caroline Tensen	haRtelijk welkom	2
Caroline Tensen	losbaRst	5
Caroline Tensen	spoRtgeweld	3
Caroline Tensen	voORdat	2
Caroline Tensen	weeR kijkt	2
Chantal Janzen	bij haaR vriend	3
Chantal Janzen	maaR bij	4
Chantal Janzen	voOR de meisjes	0
Chantal Janzen	waaRdebonnen	1
Chantal Janzen	woRdt het	2
Cilly Dartell	denemaRken	5
Cilly Dartell	dooRgebracht	1
Cilly Dartell	examennoRmen	5
Cilly Dartell	kenneR zijn	2
Cilly Dartell	veRschil	0
Clairy Polak	deRhalve	3
Clairy Polak	eeRst kijken we	0
Clairy Polak	niet te veRgeten	1
Clairy Polak	paRtij	2
Clairy Polak	peRsoon	0
Dennis Weening	haRde cash	1
Dennis Weening	haRk heeft	5
Dennis Weening	kakkeRlakken	0
Dennis Weening	kameR heeft	2
Dennis Weening	maaR vijf	1
Dennis Wilt	heeRlijk	1
Dennis Wilt	nooRdwestelijk	1
Dennis Wilt	veeRtien	0
Dennis Wilt	weeR tijdens	2
Dennis Wilt	zomeRse	0
Dionne Stax	de speleRs	3
Dionne Stax	eeRste	0

Dionne Stax	paaR schoenen	0
Dionne Stax	toeRnooi	0
Dionne Stax	woRdt	3
Dominique Weessie	dondeRdag	0
Dominique Weessie	echteR dat niet	0
Dominique Weessie	kameRzetel	0
Dominique Weessie	maaR liefst	0
Dominique Weessie	paRtijen	1
Erik Dijkstra	enoRm	0
Erik Dijkstra	hoe ondeRzoek	0
Erik Dijkstra	hooR je dus	0
Erik Dijkstra	hooRt	0
Erik Dijkstra	paaR weken	0
Ewout Genemands	beantwoorDen	5
Ewout Genemands	goedemoRgen	5
Ewout Genemands	speleRs	3
Ewout Genemands	vooR je	5
Ewout Genemands	woRden	1
Fiona Hering	koRt	3
Fiona Hering	naaR 't wk	3
Fiona Hering	noRmaal gesproken	0
Fiona Hering	weeR meegaat	2
Fiona Hering	zoRgde	3
Fons de Poel	beschikbaaR te zijn	0
Fons de Poel	bestuuRlijk	0
Fons de Poel	kaR gaan	4
Fons de Poel	koeRs	1
Fons de Poel	maaR minstens	1
Frank Evenblij	maaR ze kende	2
Frank Evenblij	tennistoeRnooi	1
Frank Evenblij	veR terug	4
Frank Evenblij	wieRpen	0
Frank Evenblij	ze hooRt	2
Froukje de Both	dat ziet eR goed	0
Froukje de Both	maaR wij	4
Froukje de Both	ondeRkomen	3
Froukje de Both	vooRstellen	4
Froukje de Both	waaR hij met	0
Gerard Ekdom	hieR zijn ze	2
Gerard Ekdom	oveRwonnen	1
Gerard Ekdom	spoRtief	0
Gerard Ekdom	tegen elkaaR strijden	0
Gerard Ekdom	winnaaR van	3
Gerrit Hiemstra	is eR meestal	0
Gerrit Hiemstra	leveRt wel	0
Gerrit Hiemstra	maaR de	0
Gerrit Hiemstra	waaRden	0
Gerrit Hiemstra	weeR van	0
Gordon Heukeroth	daaR hou je	0
Gordon Heukeroth	dochteR heeft	0
Gordon Heukeroth	haaR kledingstijl	1
Gordon Heukeroth	moedeR die	0
Gordon Heukeroth	zwaRte	0

Hanneke Groenteman	dooRheen	1
Hanneke Groenteman	eeRste	0
Hanneke Groenteman	hieR zit	0
Hanneke Groenteman	schildeRkunst	0
Hanneke Groenteman	weRk	1
Helga van Leur	deRtien	5
Helga van Leur	haRd genoeg	3
Helga van Leur	maaR bovenin	4
Helga van Leur	moRgenochtend	3
Helga van Leur	waaR wij gisteren	4
Hella Hueck	bolweRken	5
Hella Hueck	daaR niet	3
Hella Hueck	meeRdere	0
Hella Hueck	oveRheden	1
Hella Hueck	weeRstand	4
Herman den Blijker	jaaRtje	1
Herman den Blijker	van gehooRd	0
Herman den Blijker	vandooR gegaan	0
Herman den Blijker	woRdt een gezellige	1
Herman den Blijker	zwaaaR probleem	0
Irene Moors	binnenkoRt	5
Irene Moors	dooRgaan	2
Irene Moors	haRtstikke goed	5
Irene Moors	hieR te zijn	0
Irene Moors	meeR weet	4
Jack Spijkerman	geloofwaaRdig	0
Jack Spijkerman	vaaRtuig	1
Jack Spijkerman	veRhalen	2
Jack Spijkerman	veRteld	1
Jack Spijkerman	woRdt het meest	0
Jack van Gelder	en oveR deze	0
Jack van Gelder	maaR ja	4
Jack van Gelder	naaaR venen	0
Jack van Gelder	oveR z'n	5
Jack van Gelder	spitsuuR vanavond	3
Jeroen Overbeek	geëxecuteeRd	5
Jeroen Overbeek	nooRden van	4
Jeroen Overbeek	schaaRt	3
Jeroen Overbeek	sinds maaRt	5
Jeroen Overbeek	weRden	2
Jeroen Pauw	daaR zijn	0
Jeroen Pauw	eeRst	0
Jeroen Pauw	naaaR muziek	4
Jeroen Pauw	veRliest	1
Jeroen Pauw	want het is daaR niet	1
Jeroen Snel	haaR volwassen	1
Jeroen Snel	hieR bij ons	1
Jeroen Snel	maRkeren	0
Jeroen Snel	modeRne	0
Jeroen Snel	voRst	0
Jeroen Stomphorst	de deRde	2
Jeroen Stomphorst	haaR carrière	5
Jeroen Stomphorst	in de eeRste	1

Jeroen Stomphorst	veRbaasde	5
Jeroen Stomphorst	veRspeelde	2
Joost Karhof	koRt geding	5
Joost Karhof	maaR dan	0
Joost Karhof	oveR praten	2
Joost Karhof	paRtijen	3
Joost Karhof	zekeR dat	3
Joost Prinsen	deRtig	0
Joost Prinsen	meneeR van Engelen	0
Joost Prinsen	vaRkens	0
Joost Prinsen	weeR te geven	0
Joost Prinsen	woRdt op	0
Jort Kelder	dollaR dan	5
Jort Kelder	dondeRt	3
Jort Kelder	nedeRland	3
Jort Kelder	ondeRpand	0
Jort Kelder	veRhaal	0
Julius Jaspers	daaR zijn we	2
Julius Jaspers	kaR met	0
Julius Jaspers	natuuRlijk	3
Julius Jaspers	pijlstaaRtinktvis	2
Julius Jaspers	waaR wij	3
Koert-Jan de Bruijn	hieR met	0
Koert-Jan de Bruijn	maaR steeds	5
Koert-Jan de Bruijn	meRgelsteen	0
Koert-Jan de Bruijn	mekaaR nog wel	0
Koert-Jan de Bruijn	veeRtig	1
Lieke van Lexmond	dan weRkt	4
Lieke van Lexmond	de huizenmaRkt	4
Lieke van Lexmond	geselecteeRd	2
Lieke van Lexmond	makelaaR zij	4
Lieke van Lexmond	oveR had	3
Linda de Mol	daaR zitten ze	1
Linda de Mol	dwaRs	3
Linda de Mol	keeRtje	1
Linda de Mol	maaR tot	2
Linda de Mol	natuuRlijk	0
Lodewijk Hoekstra	dooRloop	0
Lodewijk Hoekstra	dooRlopen	0
Lodewijk Hoekstra	lekkeR buiten	2
Lodewijk Hoekstra	meteR diep	0
Lodewijk Hoekstra	oveRkapping	1
Loretta Schrijver	alleRleukste	2
Loretta Schrijver	jaaR geleden	2
Loretta Schrijver	oveR hebben	4
Loretta Schrijver	voOR jong	2
Loretta Schrijver	wat doe jij noRmaal	3
Lucille Werner	eeRste	0
Lucille Werner	letteRs	5
Lucille Werner	veRse	2
Lucille Werner	vijfendeRtig	0
Lucille Werner	voOR dit	2
Manuel Venderbos	deRtiende	0

Manuel Venderbos	door z'n	0
Manuel Venderbos	te worden	2
Manuel Venderbos	verdedigen	2
Manuel Venderbos	werd vanaf	3
Marco Verhoef	daarmee	0
Marco Verhoef	klaart het	4
Marco Verhoef	neerslag	1
Marco Verhoef	noorden	0
Marco Verhoef	weer wisselvallig	0
Margreet Beetsma	daar schaften	3
Margreet Beetsma	daarmee	3
Margreet Beetsma	paar van die	5
Margreet Beetsma	vier feestdagen	4
Margreet Beetsma	voorbeeld	3
Mariëlle Tweebeeke	eerste	4
Mariëlle Tweebeeke	hartelijk welkom	3
Mariëlle Tweebeeke	kiezers	5
Mariëlle Tweebeeke	opmerkelijk	4
Mariëlle Tweebeeke	partij	4
Marjan Moolenaar	afgestudeerde	4
Marjan Moolenaar	belangrijker dan	5
Marjan Moolenaar	de werkloosheid	4
Marjan Moolenaar	door show	4
Marjan Moolenaar	enorm	5
Martijn Krabbe	geworden hier	0
Martijn Krabbe	heerft	3
Martijn Krabbe	heerlijk thema	0
Martijn Krabbe	modeontwoper	5
Martijn Krabbe	overzicht	0
Matthijs van Nieuwkerk	daar zie	1
Matthijs van Nieuwkerk	haar deuren	1
Matthijs van Nieuwkerk	met haar man	1
Matthijs van Nieuwkerk	sterke	0
Matthijs van Nieuwkerk	volgend jaar dus	0
Menno Bentveld	hier het	3
Menno Bentveld	hier misschien	5
Menno Bentveld	maar vandaag	3
Menno Bentveld	tweehonderd	1
Menno Bentveld	veerbale	4
Menno Buch	de eerste	0
Menno Buch	ouders	0
Menno Buch	teleurgesteld	2
Menno Buch	verdacht	0
Menno Buch	wordt jouw toekomst	0
Merijn Doggen	daarvan	5
Merijn Doggen	deertig	3
Merijn Doggen	denemarken	5
Merijn Doggen	elkaar gespeeld	4
Merijn Doggen	natuurlijk	4
Nelleke van der Krogt	bijzonder gebouw	0
Nelleke van der Krogt	vaster bestaan	0
Nelleke van der Krogt	verhaal	0
Nelleke van der Krogt	verteld	0

Nelleke van der Krogt	vooR het	0
Nicolette van Dam	d R hoofd	3
Nicolette van Dam	maaR wie	4
Nicolette van Dam	vakeR bloemen	5
Nicolette van Dam	vooR mama	0
Nicolette van Dam	vooR wie	0
Patty Brard	donateuRs	5
Patty Brard	een keeR zonder	5
Patty Brard	kalendeR te maken	4
Patty Brard	neeR zou zetten	4
Patty Brard	veRvelend vinden	1
Paul Witteman	dooR het Nederlands	2
Paul Witteman	maaR zo	1
Paul Witteman	naaR het voetballen	1
Paul Witteman	waaRmee	1
Paul Witteman	weRd	0
Paul de Leeuw	dwaRsfluit	0
Paul de Leeuw	haaR man	1
Paul de Leeuw	oRkest	2
Paul de Leeuw	onze eeRste gast	0
Paul de Leeuw	presenteeRt ze	0
Peter Timofeeff	bij hooRde	4
Peter Timofeeff	meeR zon	0
Peter Timofeeff	nooRdwesten	0
Peter Timofeeff	vanmoRgen	2
Peter Timofeeff	veeRtien	0
Peter van der Vorst	eeRst gaan we	1
Peter van der Vorst	openhaRtig	3
Peter van der Vorst	populaiRste	2
Peter van der Vorst	steR van	5
Peter van der Vorst	wasboRdje	5
Petra Grijzen	baRst	4
Petra Grijzen	bieR te laten staan	4
Petra Grijzen	daaRbij helpen	3
Petra Grijzen	maaR niet	5
Petra Grijzen	weRkelijk	4
Pieter-Jan Hagens	die teRm	0
Pieter-Jan Hagens	eeRst nu	2
Pieter-Jan Hagens	ging oveR de	0
Pieter-Jan Hagens	kameRlid	0
Pieter-Jan Hagens	naaR vrijheid	5
Rick Brandsteder	alleRlaatst	2
Rick Brandsteder	de eeRste die	2
Rick Brandsteder	eRg benieuwd	4
Rick Brandsteder	natuuRlijk	0
Rick Brandsteder	vieR nieuwe	5
Rob Geus	haaRlem	0
Rob Geus	maaR niet	3
Rob Geus	maaR ze schijnen	0
Rob Geus	meRken uitdelen	0
Rob Geus	ontvetteR voor de	4
Rob Kamphues	bij moedeRs	3
Rob Kamphues	één wooRd	5

Rob Kamphues	oudeRs	3
Rob Kamphues	volgoRde	3
Rob Kamphues	waRme	5
Rob Trip	bijzondeR debat	5
Rob Trip	een hoop wijzeR heeft	0
Rob Trip	hieR kruisen	0
Rob Trip	hieR vanuit	4
Rob Trip	monaRchie	5
Robert ten Brink	daaR gekozen	0
Robert ten Brink	eR sprake van	5
Robert ten Brink	hieR straks	2
Robert ten Brink	moedeRs	0
Robert ten Brink	voor tanja	2
Ron Boszhard	door de jaren heen	0
Ron Boszhard	oveRkant	0
Ron Boszhard	peRsonen	3
Ron Boszhard	teR zee	0
Ron Boszhard	voeRtuig	0
Roos Moggré	andeRhalf	4
Roos Moggré	instoRtte	4
Roos Moggré	naaR bericht	4
Roos Moggré	naaR het gezin	4
Roos Moggré	waaRschijnlijk	4
Ruben Nicolai	acteuRs	0
Ruben Nicolai	hieR staan	2
Ruben Nicolai	makeRs	3
Ruben Nicolai	waaRdeloze	0
Ruben Nicolai	zoRgvuldig	0
Ruben van der Meer	haaR 'm goed	0
Ruben van der Meer	hieR bij mij	0
Ruben van der Meer	vaaRtuig	0
Ruben van der Meer	veR van	0
Ruben van der Meer	woRdt gewoon	0
Sacha de Boer	akkooRd	5
Sacha de Boer	veRgoeding	2
Sacha de Boer	vijf paRtijen	5
Sacha de Boer	voorRtaan	5
Sacha de Boer	woRdt die maatregel	4
Sanne Boswinkel	jaaR cel	5
Sanne Boswinkel	naaR drie	4
Sanne Boswinkel	ondeRwereld	1
Sanne Boswinkel	stoRtten	4
Sanne Boswinkel	tweedeRde	5
Sipke-Jan Bousema	deRtien	0
Sipke-Jan Bousema	eeRste	0
Sipke-Jan Bousema	en de beRging	0
Sipke-Jan Bousema	jaaR liep	0
Sipke-Jan Bousema	te oveRleven	1
Sofie van den Enk	bejaaRd noem	4
Sofie van den Enk	bejaaRden	3
Sofie van den Enk	geopereeRd	0
Sofie van den Enk	ik heb eR twee	2
Sofie van den Enk	oRthopedische	0

Sonja Barend	beteR kunnen	0
Sonja Barend	eeRlijk	0
Sonja Barend	heeRlijk	0
Sonja Barend	meeR dan	1
Sonja Barend	veRlegen	0
Suzanne Bosman	alteRnatieven	0
Suzanne Bosman	mindeR gaan	1
Suzanne Bosman	naaR Krakau	4
Suzanne Bosman	oudeRs	4
Suzanne Bosman	weRken	5
Sven Kockelman	geheRsenspoeld	0
Sven Kockelman	geheRsenspoeld	1
Sven Kockelman	luisteRde	1
Sven Kockelman	naaR huis	1
Sven Kockelman	tenauweRnood	1
Sylvie van der Vaart	geweRkt	4
Sylvie van der Vaart	heel eRg goed	4
Sylvie van der Vaart	letteRlijk	1
Sylvie van der Vaart	maaR vooral	2
Sylvie van der Vaart	weRk	5
Tamara Seur	avondvieRdaagse	4
Tamara Seur	eeRste	5
Tamara Seur	naaR polen	3
Tamara Seur	vieR juni	5
Tamara Seur	woRstelen ze	4
Tijl Beckand	acteuRs	1
Tijl Beckand	allereeRst een man	1
Tijl Beckand	keeR bij jou	4
Tijl Beckand	koRt	2
Tijl Beckand	moest jij peRse ook nog	2
Vivian Boelen	eR zelf	2
Vivian Boelen	heeRlijke	1
Vivian Boelen	huishoudbeuRs	3
Vivian Boelen	naaR wat u	4
Vivian Boelen	weeR kijkt	1
Wendy van Dijk	keeR opgetreden	5
Wendy van Dijk	maaR ja	5
Wendy van Dijk	toch weeR iemand	3
Wendy van Dijk	zoRg	4
Wendy van Dijk	zomeRse	4
Wilfred Kemp	nooRse omroep	1
Wilfred Kemp	oveRleeft	2
Wilfred Kemp	veR van	4
Wilfred Kemp	zomeRkamp	0
Wilfred Kemp	zwaaRgewond	4
Wilfried de Jong	andeRhalf	0
Wilfried de Jong	die daaR te gast	0
Wilfried de Jong	gepubliceeRd	0
Wilfried de Jong	vechteRsbaas	0
Wilfried de Jong	vooRaf	0
Willemijn Hoebert	daaR scheen	5
Willemijn Hoebert	deRtien	1
Willemijn Hoebert	het woRdt wel	2

Willemijn Hoebert	maaR zien	4
Willemijn Hoebert	neeRslag	1
Wilson Boldewijn	blijkbaaR veel	3
Wilson Boldewijn	commentaaR nu	5
Wilson Boldewijn	lastigeR dan	4
Wilson Boldewijn	moRgen	3
Wilson Boldewijn	zes uuR dan	4
Wim Brands	haRtje	2
Wim Brands	jaaR gaat	5
Wim Brands	koRt	1
Wim Brands	vieRde	0
Wim Brands	vooRlezen	2
Winston Gerstanowitz	hieR nu	0
Winston Gerstanowitz	langveRdiende	0
Winston Gerstanowitz	nieRsteen	0
Winston Gerstanowitz	studeeRt he	0
Winston Gerstanowitz	zwaRt doet	2
Wouter Kurpershoek	bedenkeR van	4
Wouter Kurpershoek	commeRciële	3
Wouter Kurpershoek	duuR televisieprogramma	4
Wouter Kurpershoek	foRmats	4
Wouter Kurpershoek	woRdt uitgezonden	4
Ymke Wieringa	gebeuRt	2
Ymke Wieringa	hieR vandaag	4
Ymke Wieringa	maaR mensen	0
Ymke Wieringa	paaR luchtige	2
Ymke Wieringa	zitten eR slangen in	2
Yolante Cabau	eeRst	4
Yolante Cabau	haRd aan	0
Yolante Cabau	timmeRt	4
Yolante Cabau	vooR het	3
Yolante Cabau	waaR sta ik	0
Yvon Jaspers	boeR bij	0
Yvon Jaspers	elkaaR gemeen	2
Yvon Jaspers	meeR dan	2
Yvon Jaspers	uitbaRsten	3
Yvon Jaspers	vooR te stellen	1

D. Instructiesheet beoordelaars

Bedankt dat je deelneemt aan dit onderzoek.
Dit onderzoek duurt ongeveer een uur.

VOORBEELDEN

Eerst luister je naar prototypische Gooise r'en in de volgende fragmenten:

1. "daaRmee kun je leukeR buiten eten"
2. "dooR die ingreep stoRtte het gebouw in"

FRAGMENTEN

Vervolgens hoor je telkens korte spraakfragmenten van minder dan een seconde. Ook zie je de tekst die wordt gesproken in dat fragment. In elke weergegeven tekst staat één hoofdletter R. Het is jouw taak om per fragment aan te geven of de gemarkeerde R een "Gooise r" is of niet.

Denk je dat de gesproken R Goois is? Druk dan op de knop "Goois". Denk je dat de R niet Goois is? Druk dan op de knop "niet Goois".

Je hoort elk fragment standaard één keer en je kunt ervoor kiezen het fragment nogmaals te beluisteren door op de knop "Nogmaals afspelen" te klikken.

Op vier momenten tijdens het onderzoek krijg je een pauze van een aantal minuten. Je kunt dan naar wens de hoofdtelefoon afzetten en bijvoorbeeld even een rondje lopen.